

RIKOSS

Poljudnoznanstvena revija s področja ljudi z okvaro vida

številka 2 / 2024

KOLOFON

RIKOSS

Poljudnoznanstvena revija s področja ljudi z okvaro vida

letnik 23, številka 2 / 2024

ISSN 1854-4096

Izhaja 4-krat letno v elektronski in zvočni obliki in je brezplačna.

Spletna stran: <http://www.zveza-slepih.si/rikoss/>

Izdaja: Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije

Glavni, odgovorni in tehnični urednik: Marino Kačič

Uredniški odbor / sodelavci: Anja Uršič, Brane But, Metka Pavšič, Safet Baltič, Sabina Dermota

Lektoriranje: Vida Črnivec

V reviji se objavlja priporočila in izsledke testiranja nove specialne IKT opreme, strokovne članke o spoznanjih z relevantnih področij, možnostih za izobraževanje, delo in prosti čas, o izkušnjah v povezanosti/vključenosti, o osebnih življenjskih in delovnih izkušnjah ljudi z okvaro vida, njihovih svojcev in strokovnjakov vseh podpornih služb ter drugo. Vsi prispevki so avtorizirani, avtentični in se nanašajo na področje "ljudje z okvaro vida".

=====

Avtorske pravice za prispevke, sprejete v objavo, pripadajo reviji Rikoss. Uredništvo si pridržuje pravico preurediti ali spremeniti dele besedila, če tako zahtevata jasnost in razumljivost, ne da bi o tem prej obvestilo avtorja. Avtorji prispevkov so odgovorni za avtentičnost besedila in svoja stališča.

© Revija Rikoss (ime, oblika in vsebina) je zaščiten z zakonom o avtorskih pravicah. Revija ali katerikoli njen del ne smeta biti razmnožena ali spremenjena v kakršni koli obliki (elektronski, zvočni, tiskani ali drugi obliki) brez predhodnega pisnega dovoljenja lastnikov avtorskih pravic: © Revija RIKOSS in Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije.

Domov Uredništvo Naročite brezplačen Rikoss

=====

KAZALO

UVODNIK: **Odkritje spominske plošče na mestu prvega Zavoda za slepe v Ljubljani**

Zgodovina ustanavljanja in ugašanja vzgojno izobraževalne ustanove za slepe in slabovidne

Marino Kačič

AVTOPORTRET: **Valter Čučkovič**

Literatura in šport sta od malih nog najbližja mojemu srcu

POPOTNIŠKI UTRINKI: **Potovanje s psom vodnikom v Helsinke in Talin (2. del)**

Nina Zavašnik

INTEGRACIJA: **Vrste zvočnih opisov in zvočnih podnapisov**

Mateja Vodeb

INVALIDSKO VARSTVO: **Nova e-vloga za uveljavljanje pravice do tehničnih pripomočkov po ZIMI**

Brane But

PAMETNI TELEFONI: **Predstavitev aplikacije ChatGPT za telefon**

Safet Baltič

NAMIGI IN NASVETI: **Kaj storiti, če izgubite telefon ali vam ga ukradejo (1. del), Oblikovanje besedila kot nadpisanega ali podpisanega v Wordu**

Brane But

OGLASNA DESKA: **Novosti in izboljšave pripomočkov za slepe in slabovidne s sejma SightCity**

Bogdan Saksida

Novičke s področja tehničnih pripomočkov: **testiranje pametnih očal, dostopni pametnih telefoni, vizualno in taktilno prilagojena merilna posoda, novi modeli predvajalnikov zvočnih zapisov**

Petra Derganc, strokovna sodelavka za tehnične pripomočke na ZDSSS

MEDNARODNE NOVIČKE: Potrditev evropske kartice ugodnosti za invalide in evropske parkirne kartice, Madridska deklaracija, EBU sporočilo za javnost ob prihajajočih evropskih volitvah 2024, Smernice za zaposlovanje invalidov na EU ravni, La Huple deklaracija.

Anja Uršič

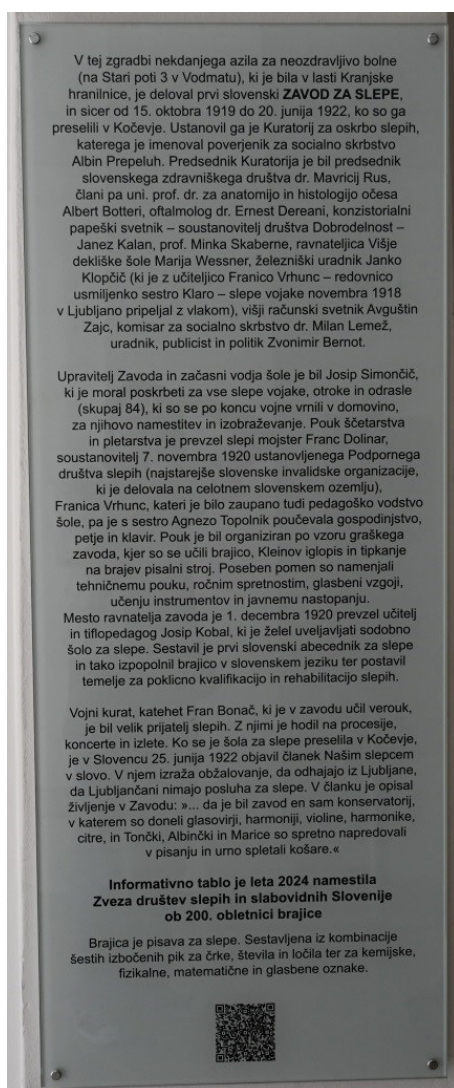
UVODNIK: Odkritje spominske plošče na mestu prvega Zavoda za slepe v Ljubljani

Zgodovina ustanavljanja in ugašanja vzgojno izobraževalne ustanove za slepe in slabovidne

Avtor: Marino Kačič

Članek obravnava zgodovino in razvoj Zavoda za slepe v Ljubljani, ustanovljenega po prvi svetovni vojni, ter postavitve spominske plošče na mestu, kjer je zavod takrat deloval. Opisuje premeščanje zavoda iz Ljubljane v Kočevje in nazaj ter ustanovitev Centra IRIS. Poudarja izzive pri integraciji slepih in slabovidnih otrok v redne šole, pomanjkanje specializiranih strokovnjakov (tiflopedagogov) in trenutne težave izobraževalnega sistema za slepe in slabovidne otroke.

Odkritje spominske table ob 200. obletnici uporabe brajice in selitev Zavoda za slepe v Kočevje

Zavod za slepe je med letoma 1919 in 1922 deloval v nekdanjem azilnem domu, zdaj stari stavbi Ginekološke klinike na Šlajmerjevi 3 v Ljubljani. V spomin na to obdobje je bila na stavbo postavljena spominska tabla. Njeno slavnostno odkritje je potekalo 5. junija 2024, ob 200. obletnici prve uporabe brajice in selitve Zavoda za slepe v Kočevje. Dogodka so se poleg predsednice RS, dr. Nataše Pirc Musar, kot glavne govornice, udeležili še ministrica za kulturo, dr. Asta Vrečko, generalni direktor UKC Ljubljana, dr. Marko Jug, predsednik Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije, Matej Žnuderl, predsednica Sveta za invalide RS ter Nacionalnega sveta invalidskih organizacij Slovenije, mag. Mateja Toman, državni sekretar na Ministrstvu za zdravje, Denis Kordeš, ter prof. Stane Padežnik, pobudnik postavitve spominske table.

Slika: Notranja spominska plošča

Slika: Svečano odkritje postavitve spominske plošča

Ob tej priložnosti je primeren trenutek tudi za osvetlitev dogodkov, povezanih z ustanavljanjem, premestitvami in ugašanjem edine še delujoče izobraževalne ustanove za slepe in slabovidne od njenega začetka do danes. Spoznali bomo, da je to obrobna in premalo obravnavana tema v vzgojno izobraževalnih in socialnih politikah naše družbe in da se način delovanja izobraževalnih ustanov za slepe in slabovidne v zadnjih 100 letih ni bistveno spremenil. Odgovorni bodo verjetno to zanikali in predstavili dosežke, vendar je namen tega prispevka osvetliti tudi drugo plat, ki se pogosto zamoľči.

Prva izobraževalna ustanova za slepe v Ljubljani

Po prvi svetovni vojni je bil v Ljubljani ustanovljen zavod za slepe otroke. Pobuda za odprtje te ustanove je nastala zaradi nekaj deset fantov, ki so na fronti oslepeli in se konec leta 1918 vrnili v Ljubljano. Tem so se pridružili tudi slovenski slepi otroci, ki so bili do takrat nastanjeni v avstrijskih zavodih za slepe (Dobaja, 2024). Zanimivo je, da so vse dežele v okviru tedanje Avstro-Ogrske že dolgo prej imele tovrstne institucije, le dežela Kranjska ne. Na primer, v Zagrebu je bil ustanovljen Zavod Vinko Bek že leta 1895 (Kačič, 1993). Naši slepi otroci pa so morali odhajati v druge kraje, na primer v Gradec ali Dunaj, kjer so govorili nemško, zato je večina otrok ostajala doma, neizobražena. Sklepamo lahko, da je to eden od razlogov za trdovratne težave pri zaposlovanju slepih in slabovidnih, kjer imajo delodajalci pogosto še vedno zadržke.

Narodna vlada v Ljubljani je leta 1919 ustanovila Zavod za slepe, v okviru katerega je s šolskim letom 1919/20 začela delovati dvorazredna osnovna šola (Uradni list Deželne vlade za Slovenijo, št. 152_1919). V šolskem letu 1921/22 je bila dvorazredna osnovna šola preoblikovana v trirazredno. V zavodu je delovala tudi obrtna nadaljevalna šola s pletarsko in ščetarsko delavnico. Za obrtno nadaljevalno šolo se je še posebej zavzemal tedanji predstojnik šole, Josip Kobal (Dobaja, 2024; Golob, 1999).

Premestitev Zavoda za slepe otroke v Kočevje

Že po treh letih delovanja Zavoda za slepe v Ljubljani, leta 1922, je ministrstvo za narodno zdravje kupilo stavbo zavoda za svoje potrebe in zavod preselilo v Kočevje, kjer je deloval kot triletka do konca leta 1944. Nato se je zavod zopet preselil v Ljubljano in začasno gostoval v prostorih Zavoda za gluhe.

Tudi po koncu druge svetovne vojne je bilo vprašanje prostora za slepe otroke še vedno aktualno, s predlogi za ponovno preselitev zavoda izven Ljubljane vse do junija 1945. Na primer, minister za zdravje Marjan Ahčin je 21. junija 1945 predlagal premestitev Zavoda za slepo mladino iz Ljubljane v Jelšingrad pri Šmarju pri Jelšah. Delegatka Zavoda za slepo mladino, Vilma Kralj, je v dopisu prosvetnemu ministrstvu 25. junija 1945 zapisala, da je zavod v prvi vrsti šolska ustanova, ne zavetišče. Njegova naloga je "da nudi zdravim slepim splošno in poklicno izobrazbo" (Dobaja, 2024). Kljub prizadevanjem za premestitev je zavod ostal v Ljubljani, predvsem po zaslugi ravnateljice Bogomire Dobovšek in ministrice za prosveto Lidije Šentjura (Dobaja, 2024; Golob, 1999).

Razvoj Zavoda za slepo mladino in ustanovitev Centra IRIS

Leta 1946 je Ministrstvo za prosveto RS končno dodelilo prostore bivšega zavoda "De Notre Dame", kamor se je preselil Zavod za slepo mladino. Leta 1965 se je zavod preimenoval v Zavod za slepo in slabovidno mladino, leta 2016 pa v Center IRIS (Golob, 1999; Zgodovina – Center IRIS). Center IRIS je nastal z združitvijo Zavoda za slepo in slabovidno mladino in Centra slepih in slabovidnih v Škofji Loki, kjer je bila srednja šola za slepe in slabovidne ter oddelek za rehabilitacijo. Z združitvijo naj bi na enem mestu pokrivali in razvijali vse te storitve. Vendar je to dejansko pomenilo začetek zatona sistematičnega razvoja izobraževanja slepih in slabovidnih.

Center IRIS je vse bolj prevzemal otroke s kombiniranimi motnjami in od šolskega leta 2021/2022 prvič začel izvajati tudi prilagojeni izobraževalni program z enakovrednim izobrazbenim standardom za otroke z avtističnimi motnjami. Razmerje je zdaj v prid slednjih in ne več v prid slepih in slabovidnih. Poleg tega Republika Slovenija ne izobražuje specializiranih strokovnjakov (tiflopedagogov), kar je velika posebnost v Evropi. Izobraževanje je prepuščeno posameznim strokovnjakom na osnovnih šolah, ki se trudijo po svojih najboljših močeh, vendar temu ne moremo reči sistematično izobraževanje in razvoj specializiranih pristopov. Starši pogosto poročajo o segregacijskih učinkih v rednih oziroma inkluzivnih izobraževalnih šolah.

Usihanje specializiranega izobraževanja za slepe in slabovidne otroke

Leta 2000 je stopil v veljavo Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami. Ta zakon je staršem in njihovim slepim ter slabovidnim otrokom omogočil zakonsko podlago za vključitev v redne izobraževalne ustanove. Res je, da so bili nekateri otroci že prej vključeni v osnovnošolske programe rednih šol, prav tako v

srednješolske in visokošolske programe, vendar je to bilo na podlagi dobre volje vodstev in učiteljev posameznih izobraževalnih ustanov.

Z uzakonjeno integracijo se je začel velik odliv otrok in mladostnikov iz Zavoda za slepo in slabovidno mladino, sedanjega Centra IRIS. Pomanjkanje otrok so nadomestili s sprejemanjem otrok s kombiniranimi motnjami. Zadnja leta je večje število otrok z motnjo avtističnega spektra. Nekateri strokovnjaki in starši se sprašujejo, kako je mogoče to kombinirati v učnem procesu. Prav tako je bilo odprto vprašanje, ali bo ta ustanova zaradi starih, za delo nevarnih prostorov obstala ali se jo bo zaprlo za namene izobraževanja slepih in slabovidnih otrok, ki se želijo vključiti v ta program.

Okrogla miza, ki je potekala 11. junija 2024 na Univerzitetnem rehabilitacijskem inštitutu RS Soča z naslovom "Izobraževanje slepih in slabovidnih otrok – zaton ali pričetek nove ere", je gostila predstavnike Ministrstva za šolstvo, Pedagoške fakultete, redne osnovne šole, v katero je vključen osnovnošolec z oviro vida, in druge strokovnjake. Razpravljali so o vseh odprtih vprašanjih.

Najbolj jasen odgovor je bil, da se bo šolski del stavbe Centra IRIS podrl in zgradil na novo, domski del pa renoviral v prihajajočem šolskem letu. Na Pedagoški fakulteti obstaja pripravljen program za izobraževanje specializiranih pedagogov (tiflopedagogov), vendar financiranja zanj ni, zato ni razpisanih mest za vpis novih študentov. V zavodu bodo sprejemali vse več otrok z drugimi posebnimi potrebami oziroma motnjami. Iz vsega tega bi se dalo sklepati, da odhaja organizirana institucionalna oblika izobraževanja slepih in slabovidnih otrok v Sloveniji v smer usihanja in z leti najbrž v zaton.

Ali inkluzija ustrezno nadomešča segregirano izobraževanje?

Prva leta po sprejemu Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami se je zdelo, da so vsi zadovoljni, razen zaposlenih v specializiranih zavodih. Slednji so izgubljali delo in zato poskušali preusmeriti programe v mobilne službe za podporo slepih in slabovidnih otrok, integriranih v rednih šolah. Nekatere raziskave kažejo, da so obstajali primeri dobre prakse, ki so pokazali, kako bi lahko potekal proces integracije oziroma inkluzije v redne šole. Po drugi strani se je pokazalo, da izobraževalni sistem ni bil pripravljen na to. Še več, celo petnajst let po sprejemu Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami so raziskave pokazale, da učitelji (razen izjem) niso pripravljeni prilagoditi ravnanja v smer inkluzivnega vedenja. To zahteva spremembo tako pri učencu s posebnimi potrebami kot pri učitelju oziroma izobraževalnem programu. Namesto tega so odgovornost za uspeh otrok s posebnimi potrebami prenesli na starše. Strokovnjaki, ki so to raziskovali, menijo, da ni niti politične niti strokovne volje, pa tudi ne prave vizije, kako to uveljaviti (Merljak, 2015).

Na nesprejemljive težave, ki jih 24 let po uveljavitvi Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami še vedno nismo rešili, kažejo tudi rezultati ankete za starše slepih in slabovidnih otrok, ki so vključeni v enega izmed vzgojno-izobraževalnih programov. Spletno anketo, v kateri je sodelovalo 24 staršev, je maja 2024 pripravila

Zveza slepih in slabovidnih kot pripravo na zgoraj omenjeno okroglo mizo, ki je potekala 11. junija 2024. Izpostavljam nekatere ključne rezultate te ankete:

- Starši so opozorili na pomanjkanje prilagojenih osnovnih učnih materialov, kot so učbeniki, delovni zvezki, učni listi in knjige za domače branje. Učbeniki se prilagajajo šele sredi šolskega leta ali pa sploh ne, zato morajo za to sami poskrbeti.
- Starši opažajo, da je pomanjkanje kadra vzrok za številne težave na področju vzgoje in izobraževanja. Tiflopedagogov je premalo.
- Starši bi si želeli boljšo povezanost med ustanovami, ki delujejo na področju pomoči slepim in slabovidnim. Izkušnje kažejo, da se aktivnosti včasih podvajajo, včasih jih nihče ne opravlja, ali pa si odgovornosti vsak po svoje razlaga.
- Starši so hvaležni za priložnost, da glasno spregovorijo o teh težavah, saj se jim prepogosto zdi, da to nikogar ne zanima in da je pristojnim organom vseeno.

Izkušnje zadnjih 100 let jasno kažejo, da se izzivi v izobraževanju slepih in slabovidnih otrok ponavljajo. Kljub sprejetju Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami leta 2000, ki je omogočil integracijo teh otrok v redne šole, se soočamo z znatnimi težavami pri izvedbi teh politik. Pomanjkanje specializiranih strokovnjakov, kot so tiflopedagogi, ter nezadostna prilagoditev učnih programov in materialov, so med največjimi izzivi. Starši poročajo o segregacijskih učinkih in pomanjkanju podpore, kar kaže na potrebo po bolj sistematičnem pristopu in boljšem sodelovanju med izobraževalnimi ustanovami.

Okrogla miza, ki je potekala 11. junija 2024, je ponovno odprla razpravo o teh vprašanjih in ponudila nekaj rešitev, kot je gradnja novega šolskega dela stavbe Centra IRIS. Kljub tem prizadevanjem pa ostaja občutek, da organizirana institucionalna oblika izobraževanja slepih in slabovidnih otrok v Sloveniji počasi izginja. Za uspešno prihodnost teh otrok je nujno, da se oblikujejo konkretne, dolgoročne strategije, ki bodo zagotovile enakovredne izobraževalne možnosti za vse otroke z težavami vida, ne glede na njihove potrebe.

Literatura

1. Dobaja, D. (2024). Ljudje z oviro sluha do 1945. Inštitut za novejšo zgodovino.
2. Golob, M. (1999). Pot k svetlobi. (Dopolnjena izdaja).
3. Kačič, M. (1993). *Adaptacija družine na pojav slepote*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
4. Merljak, S. (2015). Inkluzija ni le za otroke s posebnimi potrebami. Delo. Pridobljeno 12. 6. 2024, s <https://old.delo.si/sobotna/inkluzija-ni-le-za-otroke-s-posebnimi-potrebami-pri-nas-vsi-neradi-hodijo-v-solo.html>
5. Uradni list Republike Slovenije (št. 152_1919). Ustanovitev Zavoda za slepe.
6. Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (2000). Pridobljeno s <https://pisrs.si/pregledPredpisa?sop=2000-01-2496>
7. Zgodovina – Center IRIS (Pridobljeno 12. 6. 2024). <https://center-iris.si/o-nas/zgodovina/>

Na vrh

AVTOPORTRET: **Valter Čučkovič**

Literatura in šport sta od malih nog najbližja mojemu srcu

V tokratnem avtoportretu deli svojo življenjsko pot Valter Čučkovič, vse od zgodnjih zavodskih izkušenj, do šolanja v Beogradu in poklicne kariere v Mariboru. Kljub slepoti sledi strastem do literature in športa. Piše poezijo in aforizme. Načrtuje izdajo novih zbirk in nadaljevanje športnih dejavnosti, ob tem pa se zahvaljuje svoji partnerki za podporo v ustvarjalnem in vsakdanjem življenju.

*Slepi in slabovidni smo s prihodom neoliberalizma nenehno v inflatornih gibanjih, ker so naši dosežki vse manj vredni.

*Črni žamet spredaj in pisani bombaž od zadaj, takšna je slepota, ko so drugi parametri v normali.

*Slepotarnica je kamrica, kamor skladiščimo spoznanja slepoznanstva.

Za uvod v to kratko samopredstavitve sem izbral tri aforizme, ki nakazujejo moj odnos do slepote, v kateri sicer domujem že prek pol stoletja.

Foto: Maja Mekina

Usoda je hotela, da me je zelo zgodaj doletela nadloga, imenovana glavkom. Okulistika in farmacija tedanjega časa še nista bili sposobni zadržati vid v zatečenem stanju. Tako sem se postopoma privajal na prihajajočo temo.

Pojdimo od začetka: rojen sem v Mariboru leta 1959. Kmalu po rojstvu so opazili moje pomanjkljivo odzivanje na vidne dražljaje in postavljena je bila diagnoza kronični glavkom. Sledila so dolgotrajna bivanja po različnih bolnišnicah, a po tedanji praksi, brez opaznega izboljšanja. Tako sem skozi rano mladost brlel s ščepcem vida, ki mi je preostal in skušal optimalno živeti znotraj svojih omejitev.

Ko je napočil čas šolanja, so me poslali v Zavod za slepo in slabovidno mladino v Ljubljani, kjer sem bival v letih 1966–1974. Mnogi med vami ste se šolali v tej ustanovi, zato o njej ne bom izgubljal veliko besed. Omenil bi le, da imam lepe spomine na ta čas, na sošolce, na tamkajšnji kader, kot tudi na učni proces. Edini grenak spomin sega v leto 1972, ko sem popolnoma oslepel, po predvidevanjih, bi rekla okulistična stroka, saj je prišlo do pričakovanega odstopa mrežnice. Udarec ni

bil prehud, ker sem bil psihično pripravljen. Prav tako moram omeniti, da so me učitelji in vzgojitelji zelo elegantno, brez hujšega stresa, prepeljali iz svetlobe v temo.

Po zaključku osnovne šole v Zavodu, sem izobraževanje nadaljeval v Beogradu, na Srednji medicinski šoli za maserje. Tedaj skoraj ni bilo izbire in odločil sem se za obetavnejšo pot, četudi še dlje od doma. Ko danes pomislim nazaj, mi za to odločitev nikoli ni bilo žal, ker je bil Beograd posebna življenjska izkušnja. Iz urejenega in dokaj nadzorovanega okolja sem nenadoma padel v povsem drugačne razmere, a človek je trpežno in prilagodljivo bitje, v mladosti pa še posebej. Od prvega trenutka dalje sem bil odgovoren zase in odvisen le od sebe. Tuje okolje in jezik, drugi ljudje, drugačne navade ter skoraj neomejena svoboda so zahtevali veliko mero prilagodljivosti in iznajdljivosti. Osebnostno z novimi okoliščinami nisem imel težav. Hitro sem se vživel v šolski proces in v družabno življenje – celo nogomet sem pričel igrati, ki med slepimi v ljubljanskem Zavodu ni bil znan. Kot zanimivost naj omenim, da smo od našega legendarnega internata v Jevrejski ulici 24 do šole na Deligradski imeli 7 tramvajskih postaj, saj sem bil vaje imeti vse pri roki. Ta štiri beograjska leta so mi ostala v izjemno lepem spominu. Pogosto pomislim na tedanji čas in na naš razred, ki pa ga je v zadnjih letih za vedno zapustilo že pet sošolcev.

Leta 1978 sem šolanje v Beogradu zaključil in se po štirih mesecih čakanja zaposlil v Športno-rekreacijskem centru Pristan v Mariboru, kjer sem ostal do redne upokojitve v letu 2010. Rekli bi: služba kot služba – delaš, da preživiš. Imel sem srečo, da sem prišel v kolektiv odprtih in razumevajočih sodelavcev. Z nekaterimi se še danes dobimo na pijači in poklepetamo o skupaj prehojeni poti. Lepe spomine ohranjam tudi na svoje stranke. Pretežno so prihajale iz intelektualnih in podjetniških krogov. Sodelovanje z njimi je bilo preprosto in prijetno, žal pa jih je že veliko zapustilo našo solzno dolino. Narava pač ima svoja pravila in zakonitosti. Ljudje jih skušamo obiti in izigrati, a to se vedno znova pokaže za jalov posel.

Po upokojitvi sem se lahko posvetil dejavnostim, ki sem jih med delovno dobo samo deloma prakticiral. Literatura in šport sta od malih nog najbližja mojemu srcu, tako rekoč zasidrana v duši. Od športnih panog so me najbolj pritegnili vrtno kegljanje, govoreči pikado in šah. Krajši čas sem igral tudi showdown, oziroma prilagojen namizni tenis za slepe. Z raznih tekmovanj, predvsem v vrtnem kegljanju, sem zbral kar lep kupček medalj. Sicer nadaljujem s športnimi udejstvovanji, toda tekmovalna vnema z leti počasi popušča.

S knjigami sem se srečal že v rani mladosti. Imeti knjigo v rokah in jo skoraj malikovati, to je bila zame posebna sreča in vzhičenje. Za moj odnos do knjige in kasneje do književnosti gre večna zahvala mojemu staremu očetu, ki mi je bral otroške in mladinske klasike že v predšolskem obdobju. Res je, da sem ga med branjem moral včasih podrezati, ker je zadremal, a May, Traven, Beljajev, Vandot in drugi avtorji so že naredili svoje. Pred iztekom tisočletja sem se po spletu okoliščin prelevil iz bralca v ustvarjalca literature. Sprva kot pesnik rimane poezije, nato pa sem po nasvetu prešel na prosti verz. Kasneje sem vključil še aforistiko in haiku poezijo. Doslej sem izdal osem pesniških zbirk in dve zbirki aforizmov. Objavljen sem v šestintridesetih domačih in mednarodnih zbornikih. Za svojo kulturno dejavnost in ustvarjalnost sem prejel kar nekaj nagrad, morda meni najdražja je prvo mesto med

slovenskimi avtorji na Mednarodnem festivalu erotične poezije. Čeprav je biti nagrajenec zelo lep občutek, je tudi svojevrstna obveza za prihodnje.

Morda še besedico ali dve o načrtih za prihodnost: ljudje v tako imenovanem tretjem življenjskem obdobju običajno nimajo dolgoročnih ciljev. Moji so vezani na lagodno športno udejstvovanje in predvsem na književnost. Zaključenih imam še nekaj del: deveta pesniška zbirka, v postopku izdaje je zbirka splošnih aforizmov, dokončana druga zbirka aforizmov o slepoti, kot tudi zbirka haiku poezije. Skušal bom pospešiti izide teh knjig. Nadaljujem s pisanjem desete pesniške zbirke, prav tako pa načrtujem nekaj javnih branj, v brajici seveda.

Ob zaključku te samopredstavitve, morda bi moralo biti na začetku, bi se iz vsega srca rad zahvalil moji dolgoletni partnerki Darinki Lozinšek, ki me ves čas podpira in vzpodbuja pri moji ustvarjalnosti, pa tudi sicer v vsakdanjem življenju.

[Na vrh](#)

POPOTNIŠKI UTRINKI: **Potovanje s psom vodnikom v Helsinke in Talin (2. del)**

Avtorica: *Nina Zavašnik*

Urednica rubrike: *Metka Pavšič*

V drugem delu popotniških utrinkov iz Helsinkov in Talina bomo spoznali nekaj znamenitosti, zanimiva opažanja in avtoričina doživljanja potovanja. Tokrat se osredinja na obisk estonske prestolnice in na vrnitev domov. Opiše svoje izkušnje z mobilnimi aplikacijami, ki jih je na potovanju uporabila za boljšo mobilnost, informiranje in opisovanje.

V Helsinkih smo ostali tri dni. Zaradi partnerjevega zanimanja za javni prevoz smo si ogledali zgradbo glavne železniške postaje, ki je pod zemljo povezana z nakupovalnim središčem čez cesto, in se s tramvajem odpeljali do zahodnega пристаниšča, nato pa še po pred kratkim zgrajeni tramvajski progi okrog mesta, ki povezuje prestolnico s predmestnimi četrtmi in tamkajšnjim prebivalcem omogoča boljšo mobilnost z javnim prevozom. Vožnja traja debelo uro in ponuja bogato panoramo. Zanimivo je, da dvigala, ki vodijo do podzemne železnice, povsod v mestu, tudi v industrijski coni na mestnem obrobju, za orientacijo oseb z izgubo vida oddajajo enakomeren piskajoč zvok, ki bi tam, kjer mestni hrup ni več tako močan, utegnil biti moteč. Ker nisem mogla uživati v panorami, partnerjevi opisi pa so bili bolj 'po moško' skopi, sem se osredotočila na atmosfero v tramvaju. Hitro sem zastrigla z ušesi, kajti najstniki so se med seboj pogovarjali pretežno v angleščini! Ne, ni šlo za turiste. Kasneje mi je prijatelj Ibrahim povedal, da gre za trend med mladimi na Finskem, njegova hči pa je pojasnila, da so tako bolj kul in da ne uporabljajo angleščine z namenom, da starši ne bi razumeli njihovih pogovorov.

Ogledali smo si še trg Esplanade s spomenikom Johanu Ludvigu Runebergu, пристаниšče s staro tržnico, park Kaivopuisto ob obali, park Sibelius s spomenikom, ki je bil zaradi obnove zaprt, Narodno opero, glasbeno središče blizu gl. železniške postaje, glavno stavbo helsinške univerze, glavno nakupovalno ulico Aleksanterinkatu in nekaj cerkva: katoliško katedralo in Senatski trg pred njo, katedralo Usbenski pravoslavne škofije v Helsinkih, kot tudi moderno evangeličansko cerkev. Vstop v cerkve je prost in cerkve so bile ogrevane.

Kljub obilnemu zajtrku so sredi popoldneva želodci začeli presti pajkove mreže in bil je čas, da sedemo nekam na toplo ter si privoščimo nekaj za pod zob. Vklopila sem aplikacijo Lazarillo, ki je zelo koristen pripomoček pri orientaciji in iskanju zelenih ciljev kot so trgovine, bolnišnice, lokali z raznimi storitvami ipd. Možnosti za napolniti želodce je bilo malo morje, vendar kot narekuje globalni trend, je šlo v večini za stojnice s hitro hrano kot sta kebab ali burger, čemur so sledile picerije ali indijske restavracije. Še lokal, ki ga je Lazarillo opisal kot finsko restavracijo, je bila na koncu picerija. Tako sva vsak dan sedla v drugo picerijo, ki jih je bilo toliko, da bi človek pomislil, da sva zašla. Tudi v restavracijah in slaščičarnah so cene nekje 30 % višje od srednjeevropskih.

Četrty dan potovanja smo se zjutraj s tramvajem odpravili v pristanišče in na trajekt, ki nas je popeljal v Talin. Vozovnice sva rezervirala že več kot mesec dni prej prek spleta; na voljo sta bila dva trajekta dnevno, ki sta sprejemala pse. Potovanje je trajalo nekaj manj kot dve uri. Trajekt je imel nekaj nadstropij, vse mogoče udobje in številne možnosti za izkoriščanje prostega časa, na voljo pa je bila tudi restavracija, kjer sem prvič, odkar sva pripotovala v te dežele, jedla kosilo, ki bi ga lahko opisali kot značilno za te kraje. Poleg sočno pečenega ribjega fileja so postregli okusno, kuhano in grobo narezano gomoljno zelenjavo (krompir, pesa, korenje, koleraba).

Ko sva stopila na estonska tla, sem kljub nizkim temperaturam in mokri cesti, kajti ponoči je snežilo in ponekod so še bile snežne zaplate, začutila neko povsem drugačno energijo od tiste na Finskem. Postalo mi je nekako toplo, prijetno pri srcu. Ali je temu kriva slovanska duša, saj je bilo na talinskih ulicah slišati veliko ruščine, ali je mojemu počutju botrovalo kaj drugega, ne vem, ampak vsi smo postali bolj vedri in tudi partner je glede opisovanj postal bolj gostobeseden, zaradi česar nisem več potrebovala storitve aplikacije Be My Eyes, da mi s pomočjo umetne inteligence opiše fotografije, ki sem jih s partnerjevo pomočjo posnela v mestu.

Namestili smo se v hotelu poleg glavne železniške postaje, ki je bil nekoč verjetno železničarski dom, na kar spominja njegova arhitektura. Nasproti hotela čez cesto je bil velik park, ki se ga je razveselila Happy, hotelska soba s kopalnico pa je bila za razliko od tiste v Helsinkih zelo prostorna in moderno opremljena. Eno od zgornjih hotelskih nadstropij je bilo povezano z železniško postajo in nakupovalnim centrom v njej, ki je bil tudi v nedeljo odprt do pozno zvečer. Tudi tukaj so bile 'skandinavske' cene, za razliko od cen vozovnic za javni prevoz, saj sva za dnevni vozovnici za dve osebi odštela 9 evrov. Namesto vozovnic sva dobila dve plastični kartici, podobni tistim, ki smo jih nekoč uporabljali za telefonske govornice. Ker sva kartici obdržala, ju lahko ob naslednjem obisku Talina v eni od trafik zgoj napolniva.

Fotografija: Pogled na Talin s terase predzadnjega nadstropja hotela, kjer se v nadstropju višje nahaja muzej prisluškovalnih naprav KGB (Muzej KGB).

Še istega popoldneva smo se odpravili v etnološki muzej na prostem, ki se nahaja na obrobju mesta. Gre za razne objekte, od stanovanjskih hiš do cerkve, hlevov in

pomožnih objektov, ki so jih iz različnih delov Estonije v različnih obdobjih preselili v muzej. Vsak objekt je opremljen z informacijami, čigav je bil prvotno, kje se je nahajal in kdaj je bil preseljen v muzej. Notranja oprema stanovanjskih objektov je skromna, presenetilo pa me je, kako nizka so bila vhodna vrata in kako majhna so bila okna, da prostor ob nizkih zunanjih temperaturah ne bi izgubljal preveč toplote.

Naslednjega dne smo se najprej odpravili v veterinarsko ambulanto, saj je morala Happy največ pet dni pred odhodom na Finsko dobiti tableto proti ehinokoku. Na Finskem in Norveškem omenjenega zajedalca ni več, zato morajo psi ob vstopu v državi imeti potrdilo, da nimajo tovrstnega zajedalca, kar velja tudi, če državi zapustijo za več kot 24 ur. Ker smo bili v Talinu več kot dva dni, smo dan pred povratkom v Helsinke morali k veterinarju. Happy je bila trmasta in se je dala prositi. Preden je použila tableto, je požrla celo vrečko nekakšnega očitno okusnega želeja, saj se je potem zelo oblizovala.

Zatem smo se odpravili v mesto. Po mestu smo se vozili s starimi tatrami in modernimi avtobusi, naše pohajkovanje pa se je osredotočilo na staro mestno jedro na majhni vzpetini znotraj obzidja. Tam si skoraj nasproti stojita katoliška katedrala in pravoslavna katedrala Aleksandra Nevskega. Nikjer na potovanju pes vodnik ni bil težava, razen v katoliški katedrali, kjer me je neki uslužbenec vrgel ven. Pojasnila in dokumenti, da gre za psa vodnika, niso zalegli. Vprašala sem ga, ali to pomeni, da so cerkve namenjene zdravim in bogatim, na kar mi je odgovoril z „Yes, you’re right. Get out of here now.“ Prav. Pa smo šli čez cesto v pravoslavno katedralo, kjer je kmalu k nam spet pristopil neki moški in nas prosil, da jo zapustimo. Pojasnila sem, da gre za psa vodnika in gospod je začel kolebati, se opravičevati, da načeloma noben pes ne sme noter, ampak bo vprašal popa. Kmalu sta se vrnila oba: gospod in pop. Slednji nas je popeljal po cerkvi, mi opisal oltarje, freske, razlagal o pravoslavlju v Talinu in na koncu blagoslovil Happy, za ‘zdarovje’, da bo dolgo živa, zdrava in še naprej tako pridna.

Za iskanje določenih znamenitosti ali informacijo, kaj se nahaja pred nama, sva uporabljala Google maps, Streetview, jaz pa še Lazarillo. Partner se je razgovoril, kako imajo zgradbe več barv in ornamentov v primerjavi s helsinško sivino in kako mestu dajejo več življenja. Prav tako je Talin poln lepih parkov in sprehajališč. Mesto ima široke ceste in pločnike, precej zelenja in daje občutek domačnosti. Tudi z restavracijami z lokalnimi specialitetami sva imela več sreče, saj jih je bilo poleg standardne ponudbe burgerjev, testenin in pic kar nekaj. Cene v restavracijah se niso dosti razlikovale od tistih v Helsinkih. Poleg široke izbire ribjih jedi in enolončnic so bile na meniju še mesne jedi in za prilogo veliko zimske zelenjave.

Fotografija: Umetni ribnik v parku Kadriorg v Talinu.

Naslednjega dne smo se pred povratkom v Helsinke odpravili še v muzej prisluškovalnih naprav KGB, ki se nahaja v najvišjem nadstropju nekoč edinega hotela v mestu, ki je sprejemal goste z zahoda, in kjer je dvigalo vozilo le do predzadnjega nadstropja. Tam je bila hotelska terasa, ki ponuja prečudovit razgled na mestno središče. Muzej so odprli pred približno desetimi leti, gre pa za nekdanjo prisluškovalnico, srednje velik prostor z linolejem po tleh in vso potrebno, takrat najmodernejšo tehniko. Telefonski aparati in snemalniki, ki so bili takrat v prostoru, so uničeni, razbiti, in so taki tudi razstavljeni, poleg njih pa še mikrofoni in kamere, ki so bili nameščeni po hotelskih prostorih, in nekaj predmetov, ki so vsebovali mikrofone ali kamere, kot npr. pepelniki. Muzej bogatijo fotografije, ki prikazujejo, kako se je hotel razvijal skozi čas in življenje v njem v časih, ko je v zgornjem nadstropju delovala KGB. Kustosinja je razlagala zelo profesionalno, turisti pa so vzdihovali in zavijali z očmi nad takratnimi načini pridobivanja informacij. Vprašala sem jih, čemu se čudijo, saj jih danes veliko od njih prostovoljno deli svoje še tako zasebne informacije. Takrat so se za informacije morali potruditi, danes pa jih marsikdo ponuja na pladnju. Nastal je molk, kasneje pa je na terasi k meni pristopil nek britanski turist srednjih let in mi pojasnil, da je to drugače, saj nam današnji načini nudijo udobje (informacije o drugih ljudeh in različnih stvareh, igrice, videe, reklame) in zato ni tako hudo, če nekdo drug ve veliko, morda preveč o nas. Se da požreti.

Medtem ko je kustosinja razlagala o časih, ki so bili še pred kratkim aktualni, sem tipala posamezne naprave in z njih brisala debelo plast prahu. Nihče ni rekel, da ne smem. Kasneje je kustosinja v pripovedovanje vključila kratke razlage tistega, kar sem imela trenutno pod prsti.

Popoldne je začelo deževati in iz hotela smo se s taksijem odpravili do pristanišča, kjer smo se vkrcali na trajekt proti Helsinkom. Ker smo prišli pol ure prej, je bil trajekt še precej prazen, v nekem trenutku pa se je partner začel krohotati, saj je med gledanjem skozi okno na pomolu opazil kar nekaj ljudi, ki so na trajekt tovorili zaboje alkoholnih pijač. Torej je le res, kar je povedal prijatelj Ibrahim, da Finci iz Talina s trajektom tovorijo ogromne količine alkohola, ker je ta v Estoniji cenejši.

Zvečer smo se mokri kot miši vrnili v isti hotel, kjer smo že prenočevali, in Happy je ob registraciji prejela še eno vrečko dobrodošlice. Večer smo preživeli s prijateljem Ibrahimom in njegovo soprogo v hotelskem baru. Naslednjega dne smo se že zgodaj odpravili proti letališču, spet z vlakom, a tokrat podnevi, tako da mi je partner lažje opisoval okolico, mimo katere smo drveli. Na letališču smo se vkrcali v letalo za Stockholm, kjer je vse potekalo brez težav. Letališko osebje je z mano komuniciralo in v letalo smo se vkrcali prvi. Happy je imela dovolj prostora in potovanje je bilo udobno. V Stockholm smo prispeli brez zamude. Na letališču sem se povezala na internet, za primer, če bi med potovanjem prišlo do sprememb, vendar nisem prejela nobenega obvestila. Ko je napočil čas, smo se vkrcali v letalo za Dunaj avstrijske letalske družbe Austrian. Na krovu je stevard govoril le s partnerjem. S Happy so naju poslali na sedež F, ki je ob steni. Razmak med vrstami sedežev je majhen že za dolgonoge, kaj šele, če mora pod sedežem ležati pes, pri čemer potniki pod sedež spredaj potisnejo ročno prtljago. Happy je ležala pod sedeži in se ni mogla obrniti, jaz pa sem svoje noge imela v zraku ... in smo šli ... skoraj dve uri do Dunaja. Nihče od osebja ni z mano spregovoril niti besede, nisem mogla niti vedeti, kje so, ker so me namestili v kot, letalo pa je bilo polno. Ko smo se namestili, je osebje ignoriralo tudi partnerja. Happy se mi je smilila, ker je mahala s tačkami po zraku in se poskušala obrniti, pa ni šlo. Ko smo prispeli na Dunaj, sem zaradi krča v nogah komaj hodila. V letališki zgradbi se nama je prilepil neki gospod, ki naju je na vsak način hotel usmeriti k prtljagi letala, ki je prispelo iz Züricha, čeprav sva mu pojasnjevala, da nisva prišla od tam. Ni nama bilo jasno, zakaj nama je ta gospod za petami in zakaj je tako vztrajen. Ko smo prispeli k vrtljivemu stojalu za prtljago in se je gospod poslovil ter se nato obrnil, je partner na njegovem hrbtu prebral Austrian. Razmišljala sva, da so mi morda poslali asistenta, toda ta je bil povsem neuporaben, poleg tega pa z mano sploh ni komuniciral, nasprotno, ignoriral me je, kakor da me sploh ni.

Ko sem na letališču vklopila mobilni telefon, sem prejela sporočilo, v katerem me je Austrian obvestila, da je letalo polno in žal ne morejo na krov vzeti psa. Sporočilo je bilo poslano v času, ko smo bili v zraku, verjetno nekje nad Dansko.

Ob vrnitvi domov sem letalski družbi Austrian poslala pritožbo zaradi vseh dogodkov na letališču, predvsem pa zato, ker me niso pravočasno obvestili, da ne morejo peljati psa, in zaradi načina, kako je bil pes stlačen pod sedeži. Gospa iz službe za stike z javnostjo mi je zagotovila, da je bilo vse po pravilih, da se nisem obrnila na osebje po pomoč, mojemu pojasnilu, da me je osebje povsod ignoriralo, pa je sledil nasvet, da če želim leteti s psom, naj v prihodnje kupim dve vozovnici v prvem razredu, kjer je med sedeži dovolj prostora. Gospo sem vprašala, od kdaj je invalidnost luksuz ter ji pojasnila, da bi morala, tako kot ostali potniki, imeti enako možnost potovanja s psom, četudi bi potovala z nizkocenovnim prevoznikom, saj so imeli vse potrebne informacije glede psa vodnika. Toda gospa se ni dala in ko ni imela več argumentov, mi je odgovorila, da razume, da je nam osebam z invalidnostjo v življenju težko in da imamo zaradi tega psihične težave. Zahvalila sem se ji za diagnozo in o primeru obvestila Urad varuha za človekove pravice v Avstriji, zvezno varuhinjo za pravice invalidov in Urad za preprečevanje diskriminacije.

Ustanov, kamor se je možno obrniti, je veliko, vendar njihovi mlini meljejo počasi, večinoma le deponirajo dopise, ki jih moram pripraviti sama, ne morejo narediti nič konkretnega, a kljub temu so vsi ugotovili kršitev s strani letalske družbe. Proces še traja, toda Austrian bo morala v svojem odnosu do potnikov z oviranostmi, ki potujemo s psi pomočniki, precej spremeniti, predvsem pa nas ne ignorirati in prevažati kot prtljago.

Kljub neprijetnostim na poti sta se nam prestolnici vtisnili v lep spomin in če bodo možnosti nanesle, se bomo gotovo še kdaj vrnili, toda takrat bo za potovanje treba izbrati toplejši čas.

[Na vrh](#)

INTEGRACIJA: **Vrste zvočnih opisov in zvočnih podnapisov**

Avtorica: *Mateja Vodeb*

Urednica rubrike: *Sabina Dermota*

Članek obravnava zvočne opise (avdiodeskripcije) in njihovo pomembnost za osebe z okvaro vida, ki omogočajo dostop do vizualnih elementov umetniških in kulturnih vsebin. Opisuje različne tehnike zvočnega opisovanja, ki slepim in slabovidnim osebam omogočajo primerljivo izkušnjo z videčimi, ter poudarja pomen natančnih in jasnih opisov. Poleg tega članek obravnava zvočne podnapise, ki s pomočjo govorne sinteze omogočajo spremljanje tujejezičnih vsebin na televiziji. Razvoj novih tehnologij obeta izboljšave teh tehnik za večjo dostopnost v prihodnosti.

Kaj so zvočni opisi?

Zvočni opis ali s tujko avdiodeskripcija je tehnika, ki omogoča osebam z okvaro vida dostopnost vizualnih elementov gledaliških predstav, televizijskih oddaj in prenosov, filmov, opere, plesnih predstav, muzejskih in galerijskih eksponatov, umetnostnozgodovinskih predmetov ali objektov, turističnih znamenitosti, naravnih in botaničnih bogastev, prireditvev ali drugih vizualnih stanj. Zvočni opis omogoča zaznavanje podob, ki jih videča oseba jemlje kot samoumevne, oseba z okvaro vida pa jih lahko doživi le prek zvočnega opisa videčega spremljevalca ali na način izvajanja tehnike zvočnih opisov prireditelja dogodka ali medija, ki gledalcem omogoča zvočne opise.

Zvočni opis lahko opredelimo kot govorno upodobitev ključnih vizualnih elementov v avdiovizualnih delih, muzejskih in gledaliških eksponatov, turističnih znamenitosti in dogodkih v živo. S pomočjo zvočnega opisa pa osebe z okvaro vida lahko primerljivo doživljajo tudi vizualne elemente in v njih uživajo. Zvočni opis je komentar, ki poslušalca vodi skozi dogodek s strnjenimi in objektivnimi opisi prizorov, prizorišča, opisov nastopajočih, njihovih dejanj in telesne govorice, izrazih na obrazu in ostalega dogajanja, ki je pomembno za sledenje dogodku.

Pri avdiovizualnih dogodkih pripovedovalec, imenovan zvočni opisovalec, med premori v dialogih oziroma med prazninami v originalnem zvoku opisuje, kaj se dogaja na zaslonu ali prizorišču. Lahko rečemo, da prevaja sliko v govorjeno besedilo. Pri opisovanju, na primer muzejskih eksponatov, turistične znamenitosti, objekta kulturne ali naravne dediščine, pa je zvočni opis v obliki strnjene pripovedi. Podobno je tudi pri opisovanju športne tekme na prizorišču.

Primeri zvočnih opisov različnih kulturnih in drugih dogodkih

Zvočni opis v gledališču

Gledališki zvočni opis omogoča slepim osebam, da enakopravno doživljajo in uživajo v predstavi, tako v družbi ali povsem samostojno. Zvočni opis v gledališču poteka v obliki živega govornega pripovedovanja med presledki med dialogi ali zvočnimi

efekti. Poslušalcu podaja informacije o vizualnih elementih predstave, ki se odvija na gledališkem odru in opisuje dogajanje, ki je bistvenega pomena za razumevanje in doživljanje predstave. Opisuje tudi različne vizualne podobe v predstavi, kot so scenografski elementi in vizualna zasnova posameznega dela gledališke igre, premike igralcev na odru, izraze na njihovih obrazih, sporočila, ki jih nakazujejo s telesnimi gibi in kostume ali masko. Opis v presledkih med dialogom se posreduje poslušalcem v dvorani prek infrardečega vmesnika, radijskega signala ali WiFi, sprejemajo pa prek posebnih lahkih brezžičnih slušalk.

Zvočni opis v muzejih, galerijah in fotografskih razstavah

Zvočni opis je pomemben za doživljanje umetnosti in kulturne dediščine in umetnosti za slepe in slabovidne osebe. Opis eksponatov ali umetniških slik mora biti precizen, prav tako mora vsebovati dovolj informacij. Opisane morajo biti vse pomembne vizualne značilnosti, kot so barve, oblike, materiali, velikost, podobe, morebitne nepopolnosti eksponata zaradi starosti ali poškodbe in način umestitve eksponata v razstavni prostor. Poleg vizualnega opisa je pomembno navesti tudi podatke, ki vsebujejo zgodovinska in kulturna dejstva ali znanstveni pomen eksponata. Zvočni opis se lahko izvaja v živo kot voden ogled muzeja z zvočnim opisom ali kot posnetek, ki ga lahko obiskovalci uporabljajo samostojno. Zvočni opis je lahko tudi kombiniran s taktilnimi ali drugimi interaktivnimi več čutnimi možnostmi, ki osebi z okvaro vida omogočajo kakovostno izkušnjo. Zvočni opis v muzeju ali galeriji ne smemo enačiti z zvočnim vodičem ali s tujko audioguidom, saj slednji ne ponuja opisov eksponatov, ki so ključni za osebe z okvaro vida.

Primere zvočnih opisov eksponatov lahko poslušate na: <https://www.loski-muzej.si/zvocni-opisi/>

Zvočni opisi plesne prireditve

Opisovanje plesnih predstav je zelo zahtevno in ga lahko izvajajo le izkušeni in govorno spretni opisovalci, sploh takrat, ko zvočni opis plesa poteka v živo. Zvočni opis plesa mora biti hiter in natančen, saj je pomembno sledenje gibom, tako v tehničnem smislu kot tudi v umetniškem izvajanju koreografije. Pomembna je tudi celostna umestitev plesa in plesalcev v prizorišče, zato mora opisovalec opisati tudi druge pomembne vizualne elemente kot so rekviziti, scenografija, svetlobni efekti, premiki plesalcev v skupinah, oblačila, masko in izraze obrazov, energičnost in hitrost plesa, da lahko poslušalcu omogoči doživljanje lepote plesa in umetniškega izražanja skozi plesno umetnost.

Zvočni opisi športnih tekmovanj

Zvočni opis pri športnih tekmovanjih na prizoriščih osebam z okvaro vida omogoča, da razumejo dogajanje na igrišču in sledijo dogajanju, tekmi in vzdušju na prizorišču. Zvočni opisovalci so pogosto profesionalni in izkušeni športni komentatorji, ki strokovno, hitro in natančno v realnem času opisujejo vizualno dogajanje na igrišču, ki je pomembni za razumevanje in kakovostno sledenje igri. To so predvsem premiki igralcev, pozicije igralcev v posameznem trenutku, izvajanje taktičnih potez za

dosego cilja, odločitve sodnikov, akcije, dinamika, tehnika igre in odzivi gledalcev na prizorišču. Zvočni opis lahko poslušalci spremljajo prek lahkih brezžičnih slušalk ali mobilne aplikacije. Zvočni opisi se izvajajo tudi prek dodatnega zvočnega kanala na televiziji. Zvočni opisovalec neodvisno in ločeno na dodatnem zvočnem kanalu izvede komentar tekmovanja z dodanim opisovanjem dogajanja, ki omogoča osebam z okvaro vida spremljanje tekme.

Zvočni opisi naravne in kulturne dediščine ali kraja

Zvočni opis naravne in kulturne dediščine ali določenih krajev mora biti podroben in natančen. Opisovalec mora dobro poznati zgodovinske, kulturne ali naravoslovne značilnosti ter posebnosti in edinstvenost opisovanega kraja ali področja, da lahko poslušalcu omogoči kakovostno in celovito izkušnjo pri spoznavanju vrednosti in lepoto naravne ali kulturne dediščine. Poleg podajanja informacij o zgodovinskih, kulturnih, naravoslovnih informacij, povezanih z zgodovinskimi dogodki ali znanstvenimi dognanji, je potrebno opisati vse vizualne elemente in vizualne posebnosti in značilnosti, ter opisati atmosfero vključno z izvori morebitnih zvokov, vonjev in splošnega vzdušja.

Zvočni opisi filmov in televizijskih oddaj

Zvočni opisi filmov ali oddaj so govorni opisi, ki opisujejo ključne vizualne elemente filma za slepe in slabovidne osebe, da lahko sledijo vsebini in pripovedi filma ali oddaje. Zvočni opisi so lahko posneti v naprej ali potekajo v živo. Vstavljeni so med dialoge in pomembne zvočne efekte. Zvočni opisovalec izbere zvočne praznine med dialogi, kjer je smiselno umestiti zvočni opis. Zvočni opisi se ne smejo prekrivati z originalnimi dialogi in vsebinsko pomembnimi zvočnimi efekti ali povedno glasbo. Opisi morajo biti jasni, jedrnat, nedvoumni, nevtralni in objektivni, razen, ko gre za izrecen poudarek čustvenih stanj. Oblikovani morajo biti tako, da vsebinsko povežejo govorne in vizualno sporočilne dele filma ali oddaje, kar omogoča razumevanje in kakovostno sledenje vsebini. Zvočni opisovalec opiše podobo nastopajočih in njihova dejanja, akcije, prostor, gibanje, izraze in telesno sporočanje. Zvočni opisovalec tudi prilagodi opis in besedišče ter tempo opisovanja posamezni zvrsti avdiovizualnega dela. Na primer televizijske oddaje za mladino so zvrst, kjer je potreben poseben pristop k opisovanju. Zlasti v zadnjem času so novi formati oddaj za mlade vsebinsko zelo dinamični. Posnetki ali slike se hitro menjavajo, vsebino oddaje pogosto dopolnjujejo grafični zapisi ali animacije, ki sporočajo pomembne podatke za razumevanje in sledenje vsebini. Opis mora zato vsebovati tudi informacije, ki so sporočene prek grafičnih prikazov ali animacij. Poseben primer je tudi zvočni opis za najmlajše otroke. Prilagojen mora biti otrokovim sposobnostim razumevanja, zato mora opisovalec dobro poznati način primerne komunikacije in podajanja informacij glede na starostno skupino otrok, ki ji je opis namenjen. Pri opisovanju mora uporabljati jasne, živahne in enostavne opise, ki vključujejo barvite in zanimive podrobnosti, da pritegnejo otrokovo pozornost.

Zvočni opisi filmov se lahko spremljajo v kinematografih s pomočjo brezžičnih slušalk ali po televiziji z vklopom dodatnega zvočnega kanala, ki omogoča poleg filma tudi spremljanje zvočno opisanih oddaj za vse generacije.

Poklic zvočnega opisovalca

Poklic zvočnega opisovalca je relativno nov poklic, ki je precej zahteven. Kakovost opisovalčevega dela namreč močno vpliva na kakovost spremljanja opisanih vsebin oseb z okvaro vida. Zlasti so pomembne naslednje veščine zvočnega opisovalca: odlično mora obvladati pravilno rabo jezika in imeti bogat besedni zaklad ter sposobnost lektoriranja besedila, sposobnost kreativnega pisanja tekoče in privlačne naracije, odlično interpretacijo besedila z upoštevanjem pravil fonetike, poglobljeno poznavanje specifičnih zahtev za oblikovanje opisov, ki ustrezajo potrebam zaznavanja slepih in slabovidnih oseb, poznavanje pravil filmskega jezika in različnih žanrov oddaj, stalno se mora usposablјati in izpopolnjevanje na področju zvočnih opisov. Zvočni opisovalec pri svojem delu redno sodeluje s predstavniki ciljne publike ter avtorji filma ali oddaje.

Zvočni opisi filmov in oddaj ter prenosov dogodkov lahko prisluhnete na Televiziji Slovenija. Gledalci z okvaro vida lahko zvočne opise spremljajo sočasno s predvajanjem originalne različice z ustrezno nastavitvijo televizijskega sprejemnika.

Vklop dodatnega zvočnega kanala za spremljanje filmov in oddaj na programih RTV Slovenija

RTV Slovenija ob originalnem zvoku za izbrane vsebine zagotavlja tudi dodatni zvok za slepe in slabovidne gledalce, ki se sočasno prenaša na dodatnem zvočnem kanalu, označenim v meniju jezika na sprejemniku kot finščina. V času, ko oddaja ne vsebuje zvočnih opisov ali zvočnih podnapisov, je vsebina dodatnega zvočnega kanala enaka primarnemu zvočnemu kanalu.

Zvočnim opisom izbranih oddaj zato lahko na programih RTV Slovenija prisluhnete na dodatnem zvočnem kanalu tako, da si v meniju televizijskega sprejemnika za jezik zvoka izberete jezik finščina ali v nekaterih menijih televizorjev suomi. Zvočni opis se bo po nastavitvi pri izbranih zvočno opisanih oddajah predvajal samodejno. Ker vsi televizijski sprejemniki niso enaki, je izbira dodatnega zvočnega kanala odvisna tudi od proizvajalca televizijskega sprejemnika in tehnične rešitve ter tehnične opreme operaterja, ki posreduje signal Televizije Slovenija v domove uporabnikov. V primerih, ko sprejemnik operaterja posreduje televizijskemu sprejemniku signal, je potrebno nastavitve izvesti v samostojnem sprejemniku (angleško set-top-box), in ne v TV sprejemniku.

Če pri vklopu dodatnega zvočnega kanala naletite na težave, za nasvet vprašajte svojega operaterja televizijskega signala. Lahko pa tudi pišete na naslov: dostopno@rtvslo.si.

Za ogled z zamikom so oddaje z zvočnim opisom dostopne tudi na spletni strani www.rtv slo.si na platformi RTV365, ki je dostopna na spletnem naslovu 365.rtv slo.si ali s pomočjo aplikacije na pametnih napravah. Najhitreje ter najenostavneje pa do njih dostopate prek portala www.dostopno.si. Oddaje z zvočnim opisom so shranjene v rubriki ZVOČNI OPIS na povezavi: <https://www.rtv slo.si/dostopno/zvocni-opis>

Kaj so zvočni podnapisi?

Številne evropske države vse tujejezične programe na televiziji in kinematografih sinhronizirajo v nacionalni jezik, kar je za slepe in slabovidne veliko bolj dostopno kot v državah, kjer tujejezične vsebine podnaslavljamo, medtem ko za osebe z okvaro sluha velja obratno. Podnaslavljanje televizijskih oddaj in filmov je značilno za Norveško, Finsko, Švedsko, Dansko, Portugalsko, Nizozemsko, Belgijo (flamski programi), Grčijo, Slovenijo in nekatere druge države. Nekatere države imajo kombinacijo podnapisov in sinhronizacije tujejezičnih vsebin. Tak primer je na primer sosednja Hrvaška. Za sledenje tujejezičnih oddaj v državah, kjer tradicionalno podnaslavljamo vse tujejezične vsebine, je potrebna dodatna tehnika dostopnosti - zvočni podnapisi. Zvočni podnapisi omogočajo sledenje tujejezičnim delom programa, saj so podnapisi v sliki slepim in slabovidnim ter drugim osebam, ki podnapisov ne zmorejo prebrati, nedostopni. Podnapise v sliki v realnem času s prikazom podnapisov na ekranu, bere govorna sinteza in so, enako kot zvočni opisi, dostopni na dodatnem zvočnem kanalu.

S strani oseb z okvaro vida je prišlo na Televizijo Slovenija več pobud za uvedbo sinhronizacije programskih vsebin. Pobude za spremembo opremljanja tujejezičnih vsebin s sinhronizacijo namesto podnapisov pa niso predmet področja zagotavljanja dostopnih tehnik. Gre za konsenz med željami in pričakovanji pobudnikov in ostalimi gledalci, ki so navajeni spremljanja oddaj in filmov s podnapisi ter z medijskimi hišami, ki bi morale spremeniti način produkcije in delotoke ter nameniti dodatna sredstva za sinhronizacijo.

Z razvojem novih informacijsko komunikacijskih tehnologij je pot do dostopnejših oddaj vedno lažja. Razvijajo se jezikovne in govorne tehnologije ter umetna inteligenca, kar bo v prihodnosti olajšalo, avtomatiziralo in pocenilo zagotavljanje dostopnih tehnik.

[Na vrh](#)

INVALIDSKO VARSTVO: Nova e-vloga za uveljavljanje pravice do tehničnih pripomočkov po ZIMI

Avtor in sodelavec: *Brane But*

Doslej smo pisne vloge za uveljavljanje pravice do tehničnih pripomočkov po Zakonu o izenačevanju možnosti invalidov oddajali osebno na upravni enoti ali po pošti. Možno je bilo oddati vlogo tudi po e-pošti, in sicer z elektronsko podpisanim Word dokumentom. Od 17. aprila 2024 dalje pa je omogočeno oddajanje elektronskih vlog, kar nam zelo poenostavi samo oddajanje. Lahko se tudi naročimo na obveščanje o statusu reševanja vloge.

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti je v sodelovanju z Ministrstvom za digitalno preobrazbo pripravilo nove elektronske vloge, ki se nanašajo na uveljavljanje pravic do tehničnih pripomočkov za premagovanje komunikacijskih ovir za invalide s senzornimi okvarami ter prilagoditve vozil za gibalno ovirane invalide. E-vloge so od 17. aprila 2024 naprej na voljo na portalu eUprava. Za oddajo vlog je potrebna e-identiteta: digitalno potrdilo, mobilna identiteta smsPASS ali elektronska osebna izkaznica.

Tak način oddaje vlog prinaša vlagateljicam in vlagateljem veliko prednosti, saj lahko vloge oddajo kadarkoli in kjerkoli. Potek reševanja vlog lahko spremljajo na portalu eUprava in se naročijo na obveščanje o statusu reševanja vlog po e-pošti ali SMS sporočilih.

Vir: <https://www.gov.si/novice/2024-04-18-nove-e-vloge-za-uveljavljanje-pravic-do-tehnicnih-pripomockov-in-prilagoditve-vozila-za-invalidde/>

Povezava na e-vlogo: <https://e-uprava.gov.si/podrocja/sociala-zdravje-smrt/osebe-z-invalidnostmi/prilagoditve-vozila-tehnicni-pripomocki.html>

[Na vrh](#)

PAMETNI TELEFONI: **Predstavitev aplikacije ChatGPT za telefon**

Avtor in sodelavec: *Safet Baltić*

Članek opisuje delo s prvo različico aplikacije umetne inteligence, ChatGPT 3.5, ki je bila dana v splošno uporabo in je brezplačna. Ta aplikacija nam lahko pomaga pri delu in vsakodnevnih opravilih. Ogleдали si bomo možne nastavitve in se dotaknili tudi plačljive in zmogljivejše različice 4.0. Aplikacija je dostopna tudi za uporabnike Voice Over v iOS sistemu, torej za ljudi z okvaro vida.

ChatGPT

V svetu nenehnih tehnoloških inovacij se je način, kako komuniciramo, precej spremenil. Eden najnovejših in najbolj navdušujočih dodatkov k tej spremembi je aplikacija ChatGPT za iOS. Aplikacija je inovativno orodje za komuniciranje, ki temelji na umetni inteligenci. Omogoča uporabnikom, da klepetajo s ChatGPT, ki lahko ustvarja in razume naravni jezik. Tukaj je nekaj glavnih značilnosti aplikacije: uporabniki lahko klepetajo s ChatGPT in postavljajo vprašanja, dobijo nasvete, se pogovarjajo o različnih temah ali preprosto klepetajo kot bi s prijateljem. Aplikacija lahko prilagodi pogovor posameznemu uporabniku. ChatGPT se uči iz interakcije in se prilagaja uporabnikovim preferencam in slogu komunikacije ter je sposoben pogovarjanja o številnih temah, vključno z znanostjo, tehnologijo, umetnostjo, zabavo, literaturo, prevaja jezike in še več. Uporabniki lahko klepetajo o čemerkoli, kar jih zanima. Aplikacija omogoča prilagoditev izkušnje glede na želje uporabnika. Na primer, lahko nastavijo raven formalnosti, izbirajo med različnimi jezikovnimi slogi ali določijo področja zanimanja. ChatGPT uporablja napredne tehnike učenja in je opremljen z velikim znanjem, ki ga je pridobil iz obsežnega treninga na podatkih. To mu omogoča, da ustvari smiselne in kontekstualno pravilne odgovore. Aplikacija ChatGPT za iOS prinaša vznemirljivo novo obliko komunikacije, ki temelji na umetni inteligenci in je lahko koristna za številne uporabnike, ki iščejo odgovore, nasvete ali preprosto zabaven klepet. Aplikacija ChatGPT za iOS prinaša novo dobo komunikacije, ki združuje moč umetne inteligence z intuitivnim uporabniškim vmesnikom. Ne glede na to, ali vas zanima klepet s pametnim strojem ali pa iščete orodje za reševanje problemov, je aplikacija ChatGPT zagotovo vredna raziskovanja. S svojo prilagodljivostjo, inteligenco in varnostjo odpira vrata novim načinom interakcije in izražanja, ki jih še nismo doživeli. V spodnjih vrsticah bom opisal delo z verzijo aplikacije ChatGPT 3.5, ki je brezplačna in tako tudi primerna za testiranje in preizkušanje njenih sposobnosti. Če si želite še več, pa proizvajalci ponujajo verzijo 4.0, ki je plačljiva, cena je 22.99 € na mesec. ChatGPT 4.0 je nadgradnja prejšnje različice, ki prinaša več izboljšav na več področjih. Ključne razlike med ChatGPT 3.5 in ChatGPT 4.0 vključujejo:

- Boljše razumevanje konteksta: ChatGPT 4.0 je boljši v razumevanju v pogovorih. To pomeni, da je sposoben bolje slediti dolgim pogovorom, zapletenim temam in bolj natančno ugotoviti namene uporabnika.
- Izboljšana kreativnost: ChatGPT 4.0 je bolj kreativen in lahko generira bolj raznolike odgovore. To omogoča zanimivejše in edinstvene pogovore ter bolj prilagodljive odgovore na različne situacije.
- Manjše število napak: ChatGPT 4.0 ima manj napak v svojih odgovorih v primerjavi s prejšnjo različico.

- Naprednejše razumevanje jezika: ChatGPT 4.0 uporablja naprednejše tehnike učenja za boljše razumevanje jezika, vključno z večjo sposobnostjo razlikovanja med niansami v pomenih besed in stavkov.
- Večja zavest o kontekstu: ChatGPT 4.0 je bolj sposoben upoštevanja konteksta preteklih izjav v pogovoru, kar vodi v bolj povezane in smiselne odgovore.
- Multimodalnost: vključuje več vrst vnosa, sprejema besedilo in slike ter tako zagotavlja besedilne izpise in opise slik.

Ko odpremo aplikacijo ChatGPT 3.5, se najprej registriramo in si s tem ustvarimo uporabniški račun za uporabo aplikacije. Ko smo ustvarili uporabniški račun in se prijavi, se na zaslonu prikažejo naslednje možnosti:

1. Menu (meni); če kliknemo ta gumb, aplikacija ponudi naslednje opcije:
 - * ChatGPT - ko kliknemo ta gumb, nas aplikacija povrne na začetni zaslon.
 - * Explore ChatGPT (razišči ChatGPT) - pod to opcijo ponudi opis možnosti aplikacije.
 - * Start new Chat (prični z novim pogovorom) - če tapnemo ta gumb, se odpre polje za vnos našega vprašanja ali pričetka klepeta z aplikacijo.
 - * Settings (nastavitve) - pod to možnostjo imamo po vrstnem redu naš uporabniški račun, zatem so naročnina, bodisi brezplačna ali plačljiva, Data controls (nadzor podatkov), kjer lahko arhiviramo oziroma shranimo naše dosedanje klepate, izbrišemo vse dosedanje razgovore z aplikacijo ali izbrišemo uporabniški račun, Speech (govor), kjer lahko izberemo med 5 sintezami govora in 37 različnimi uporabniškimi jeziki, kjer pa ni slovenščine, zato nastavimo možnost Auto detect (avtomatična zaznava) in bomo na ta način lahko uporabljali slovenski jezik tako med vnosom teksta, kot tudi med pogovorom z aplikacijo. Več kot uporabljamo aplikacijo z vnosi v slovenščini, hitreje se uči jezika.
2. Get + (dobite +); če tapnemo ta gumb, se ponudi prijava na mesečno naročnino za verzijo 4.0.
3. Polje za novo sporočilo oziroma razgovor.
4. Switch to voice mode (preklopi na zvočni način); če tapnemo to možnost, se aktivira vnos z govorom ter na ta način dobimo govorne odgovore s strani aplikacije. Poleg tega pa se pod to možnostjo lahko pogovarjamo z ChatGPT brez prekinitve, dokler ne tapnemo gumba Close (zapri).

Aplikacija ChatGPT je inovativna aplikacija umetne inteligence, ki nam lahko pomaga pri učenju, delu, zabavi in nenazadnje pri vsakodnevnih opravilih. Verzija 3.5 je kot že omenjeno brezplačna in s tega vidika več kot dobrodošla za preizkušanje ter odkrivanje novih meja v sodobnih informacijsko komunikacijskih tehnologijah. Aplikacija ChatGPT je dostopna za delo z uporabo bralnika zaslona Voice Over.

Na vrh

NAMIGI IN NASVETI: Kaj storiti, če izgubite telefon ali vam ga ukradejo (1. del), Oblikovanje besedila kot nadpisanega ali podpisanega v Wordu

Avtor in sodelavec: *Brane But*

Zgodi se lahko, da izgubimo telefon ali pa nam ga ukradejo. Oglejmo si, katere preventivne ukrepe lahko izvedemo, da nam pomagajo pri iskanju ukradenega ali izgubljenega telefona. Včasih moramo kakšen znak napisati nadpisano ali podpisano, torej v zgornjem ali v spodnjem delu besedila. V Wordu si lahko pri tem pomagamo z ustreznimi ukaznimi gumbi ali s pomočjo bližnjičnih tipk.

162. Kaj storiti, če izgubite telefon ali vam ga ukradejo (1. del)

V primeru kraje so možnosti za ponovno snidenje s telefonom zelo majhne. V primeru izgube se uspešnost najdbe nekoliko poveča, ampak le v primeru, da ste se pred tem pripravili na možen scenarij. Kako lahko pri tem preventivno ukrepamo?

Katere preventivne ukrepe priporočamo? Ne bo vam vzelo veliko časa, da greste skozi nastavitve in vklopite nekatere funkcije.

Uporabite vse razpoložljive varnostne funkcije in načine za zaklepanje telefona. To je največja usluga, ki si jo lahko naredite, in največja ovira za tatove. Če ste že žrtev kraje, vsaj poskrbite, da nepridipravi ne bodo imeli lahkega dela pri vdiranju v telefon.

Priporočamo funkcijo za zaklepanje telefona z geslom, vzorcem ali prstnim odtisom. Ne priporočamo pa odklepanje telefona s prepoznavo obraza, saj ima tehnologija na določenih napravah veliko pomanjkljivosti. Čeprav se biometrična tehnologija izboljšuje, nepridipravi nekatere naprave lahko pretentajo z nečim tako preprostim, kot je fotografija vašega obraza.

Vklopite Googlovo storitev Najdi mojo napravo. Kadarkoli se prijavite v napravo Android z Google računom, se funkcija Najdi mojo napravo samodejno vklopi. Googlova brezplačna storitev je prva obrambna linija, ki jo boste uporabili, če se vaš telefon kdaj pogrezne v zemljo. Tako mu boste lahko sledili, ga zaklenili in tudi izbrisali podatke na daljavo. Preverite, ali je na vašem Android telefonu omogočena funkcija Najdi mojo napravo. Odprite Nastavitve in nato zavihek Varnost in lokacija ter vklopite ukaz Najdi mojo napravo. Če te možnosti nimate, uporabite namenski iskalnik v Nastavitvah. Po vsej verjetnosti ga boste našli pod Google v zavihku Varnost.

Večina proizvajalcev ima svoje namenske funkcije za iskanje izgubljenih naprav. Tudi Apple naprave imajo svojo različico funkcije Najdi mojo napravo, ki jo lahko dopolnite s priročnimi oddajniki AirTag, s katerimi boste svojo napravo našli še hitreje. Na voljo so naslednje možnosti za iskanje: prikaži lokacijo, zaigraj zvok, označi napravo kot izgubljeno, izbris na daljavo, obvesti me, ko je naprava najdena in podobno.

Zapišite si tudi identifikacijsko številko (IMEI) svojega telefona. Če bo tat poskušal prodati telefon na spletu, lahko s kodo preverite, ali gre za vaš ukradeni telefon. IMEI kodo boste našli v Nastavitvah v zavihku O telefonu. Shranite si številko nekam na varno.

Priporočljivo je tudi, da telefon zavarujete. V primeru kraje ali izgube lahko dobite zamenjavo z vložitvijo zahtevka za zavarovanje. Nekatera zavarovanja poleg nadomestila za krajo in izgubo krijejo tudi nezgodno škodo, lahko pa tudi podaljšajo garancijsko dobo.

V 2. delu prispevka si bomo ogledali, kaj lahko storite, če vam telefon dejansko ukradejo ali ga izgubite.

Vir: <https://racunalniske-novice.com/>

163. Oblikovanje besedila kot nadpisanega ali podpisanega v Wordu

Včasih moramo kakšen znak napisati nadpisano ali podpisano, torej v zgornjem ali v spodnjem delu besedila. Če npr. želimo napisati, kolikšna je temperatura v stopinjah Celzija, moramo znak za stopinje napisati nadpisano. To lahko zelo enostavno storimo z uporabo gumbov »Nadpisano« ali »Podpisano« ali z uporabo bližnjičnih tipk na tipkovnici. Poglejmo si npr. kako napišemo, da je zunanja temperatura 21 stopinj Celzija.

Najprej napišimo 210 C (torej 21, nato znak za ničlo, nato presledek in nato še veliki C kot znak za Celzij. Nato izberemo znak, ki ga želimo imeti nadpisanega, v našem primeru znak za ničlo.

Da izbrani znak dvignemo v položaj nadpisano, hkrati pritisnemo tipke Ctrl, Shift in znak plus. Lahko pa gremo na zavihek Osnovno (Home) in izberemo gumb Nadpisano (x na kvadrat). Če ta kombinacija tipk na vaši tipkovnici ne deluje, poskusite pritisniti tipko Ctrl in znak + na črkovnem delu tipkovnice (prva tipka na levi strani tipke Backspace).

Če želimo podpisano besedilo, hkrati pritisnemo tipki Ctrl in znak za enačaj (ne pritisnemo Shift). Lahko pa gremo na zavihek Osnovno (Home) in izberemo gumb Podpisano.

Če želimo razveljaviti nadpisano ali podpisano oblikovanje, izberemo besedilo oziroma znak in pritisnemo tipko Ctrl in tipko Z.

Vir: Pomoč v Wordu.

[Na vrh](#)

OGLASNA DESKA: **Novosti in izboljšave pripomočkov za slepe in slabovidne s sejma SightCity**

Avtor: *Bogdan Saksida*

V članku je opisan obisk na sejmu SightCity v Frankfurtu, iz katerega avtor izpostavi nekaj glavnih novosti z različnih področij, kot so: pametna očala s funkcijo prepoznavanja obrazov in predmetov, novi modeli brajevih vrstic, inovativne aplikacije za pametne telefone, napredni navigacijski sistemi, elektronske lupe ter druge inovacije, vključno s pametnimi pripomočki za gospodinjstvo in napravami za spremljanje zdravja. Sejem ponuja pomembne tehnologije, ki izboljšujejo kakovost življenja slepih in slabovidnih oseb.

Letos smo se po daljšem premoru v okviru ZDSSS spet udeležili sejma SightCity v Frankfurtu. Izpostavljam nekaj glavnih novosti:

1. Pametna očala s funkcijo prepoznavanja obrazov in predmetov: ta očala omogočajo uporabnikom boljšo orientacijo in neodvisnost pri vsakodnevnih aktivnostih.
2. Novi modeli brajevih vrstic: te naprave ponujajo hitrejši in bolj natančen odziv, kar omogoča učinkovitejšo branje in delo z računalnikom.
3. Inovativne aplikacije za pametne telefone: aplikacije, ki uporabljajo umetno inteligenco za prepoznavanje okolice, besedila in pretvarjanje govora v besedilo, so bile med najbolj priljubljenimi novostmi.
4. Napredni navigacijski sistemi: tehnologije, ki združujejo GPS in podatke v realnem času, pomagajo slepim in slabovidnim uporabnikom varneje in lažje navigirati po mestih.

Sejem je obiskovalcem ponudil tudi številne delavnice in predstavitve, kjer so se lahko seznanili z novostmi, preizkusili naprave in se posvetovali s strokovnjaki s področja tehnologije za slepe in slabovidne. Dovolite, da še malo obširneje opišem zgoraj navedene točke. Poudarjam, da so to le izpostavljeni pripomočki, ki so bili predstavljeni na sejmu, poleg množice ostalih pripomočkov, ki jih proizvajalci predstavijo vsako leto in so znani že od prej.

Na sejmu SightCity 2024 je bilo predstavljenih več modelov pametnih očal, ki prinašajo različne prednosti za slepe in slabovidne uporabnike. Nekatera izmed teh pametnih očal so:

1. Envision Glasses

Prednosti so prepoznavanje obrazov in predmetov, branje besedila z OCR tehnologijo (optical character recognition), glasovno vodenje in opisovanje okolice, integracija z aplikacijami za navigacijo in prepoznavanje barv.

2. OrCam MyEye 2

Prednosti: majhna in lahka naprava, ki se pritrdi na okvir očal, glasovno branje besedil iz knjig, časopisov, zaslonov in embalaže, prepoznavanje obrazov in izdelkov, neprekinjeno delovanje brez internetne povezave.

3. Aira Smart Glasses

Prednosti: povezava z usposobljenimi agenti, ki v realnem času nudijo vizualne informacije in podporo, pomagajo pri navigaciji, branju besedil in prepoznavanju okolice, integracija z GPS za natančno usmerjanje.

4. eSight 4

Prednosti: izboljšana ločljivost in prilagodljivost za različne stopnje slabovidnosti, povečava in izboljšanje kontrasta za lažje branje in prepoznavanje predmetov, brezžična povezljivost z drugimi napravami za dodatno funkcionalnost.

5. IrisVision Live

Prednosti: povečava in izboljšava vidne slike z uporabo VR (virtualna resničnost) tehnologije, omogoča prilagoditev vidnega polja za posamezne potrebe uporabnika, povezava s pametnimi telefoni za dodatne funkcije, kot so klici v sili in navigacija.

6. Niira

Podrobnosti opisane v prispevku Petre Derganc: Novičke iz področja tehničnih pripomočkov ZDSSS in obisk sejma SightCity

Vsaka od teh pametnih očal prinašajo edinstvene funkcionalnosti, ki izboljšujejo samostojnost in kakovost življenja slepih in slabovidnih oseb. Omogočajo lažje branje, prepoznavanje obrazov in predmetov ter navigacijo v okolici, kar uporabnikom pomaga pri vsakodnevnih opravilih.

Na sejmu SightCity 2024 so bili predstavljeni nekateri napredni navigacijski sistemi, namenjeni slepim in slabovidnim uporabnikom. Ti sistemi vključujejo tehnologije, ki izboljšujejo mobilnost in varnost pri premikanju v urbanih in drugih okoljih. Nekateri izmed njih so:

1. BlindSquare

Funkcije: uporablja GPS in podatke iz OpenStreetMap za natančno navigacijo, glasovno obveščanje o bližnjih zanimivostih, križiščih, trgovinah in drugih objektih in integracija z aplikacijami za prevoz, kot sta Uber in Lyft, za lažje načrtovanje poti.

2. WeWalk

Funkcije: pametna palica, opremljena z ultrazvočnimi senzorji za zaznavanje ovir nad višino pasu, integracija z Google Maps za glasovno navigacijo, možnost prilagajanja nastavitvev in prejemanja obvestil prek pametnega telefona, upravljanje telefona prek pametnega ročaja (omejene funkcije).

3. RightHear

Funkcije: sistem za notranjo navigacijo, ki uporablja beacons (majhne brezžične oddajnike) za orientacijo v zaprtih prostorih, kot so nakupovalni centri, bolnišnice in pisarne. Glasovno vodenje in opisovanje okolice kot so vhodna vrata, recepcije in izhodi v sili. Aplikacija zagotavlja natančne informacije o okolju in pomaga pri iskanju specifičnih lokacij znotraj stavb.

4. Aira

Funkcije: povezava uporabnikov z usposobljenimi agenti prek pametnega telefona ali pametnih očal. Agenti v realnem času nudijo vizualno podporo pri navigaciji, opisovanju okolice in drugih opravilih. Uporabniki lahko prejmejo pomoč pri specifičnih nalogah, kot so prečkanje ceste, iskanje vhodov ali identifikacija predmetov.

5. NavCog

Funkcije: razvita s strani Carnegie Mellon University, uporablja kombinacijo GPS, beacons in napredne algoritme za notranjo in zunanjo navigacijo. Glasovno vodenje za slepe in slabovidne uporabnike, ki jih usmerja po natančnih poteh znotraj in zunaj stavb. Podrobna navigacija z informacijami o bližnjih objektih in potencialnih ovirah.

6. Clew

Funkcije: aplikacija za notranjo navigacijo, ki uporablja tehnologijo razširjene resničnosti (AR) za ustvarjanje in shranjevanje poti znotraj stavb. Uporabniki lahko ustvarijo in delijo poti za enostavno navigacijo po zapletenih notranjih prostorih. Glasovna navodila in vizualni namigi pomagajo pri navigaciji v realnem času.

Ti napredni navigacijski sistemi omogočajo slepim in slabovidnim uporabnikom večjo neodvisnost in varnost pri premikanju v različnih okoljih, tako zunaj kot znotraj. Z uporabo teh tehnologij lahko uporabniki bolj samozavestno in učinkovito navigirajo po svojih poteh.

Brajevi zasloni oziroma vrstice

Na sejmu so bili predstavljeni številni novi modeli brajevih vrstic, ki ponujajo izboljšano funkcionalnost in udobje za slepe in slabovidne uporabnike. Nekateri izmed njih so:

1. HumanWare Brailliant BI X

Značilnosti: na voljo v različicah z 20, 32 in 40 brajevimi celicami, hitri USB-C in Bluetooth povezljivost za brezžično uporabo z računalniki in mobilnimi napravami, vgrajen zaslon na dotik za enostavno navigacijo in upravljanje, dolga življenjska doba baterije za večdnevno uporabo brez polnjenja.

2. HIMS QBraille XL

Značilnosti: kombinacija brajevih vrstic z 40 celicami in standardne QWERTY tipkovnice, povezljivost z več napravami hkrati prek Bluetooth in USB, podpora za različne bralne aplikacije in formatirane dokumente, vgrajeni zvočniki in mikrofoni za dostopnost večpredstavnostnih vsebin.

3. Focus 40 Blue Fifth Generation (Freedom Scientific)

Značilnosti: brajeva vrstica s 40 celicami, prilagojena za delo z računalniki in mobilnimi napravami, robustna in lahka konstrukcija za prenašanje, brezžična Bluetooth povezljivost in hitri USB-C priključek, vgrajeni navigacijski ukazi za enostavno premikanje po besedilu in dokumentih.

4. ALVA 640 Comfort

Značilnosti: 40 brajevih celic z udobno obliko za dolgotrajno uporabo, večfunkcijski gumbi in tipke za preprosto navigacijo, povezljivost z različnimi operacijskimi sistemi, vključno z Windows, macOS, iOS in Android, dolgotrajna baterija za uporabo na poti.

5. Orbit Reader 40

Značilnosti: cenovno dostopna brajeva vrstica s 40 celicami, povezljivost prek USB in Bluetooth za delo z računalniki in mobilnimi napravami, podpora za shranjevanje in branje datotek z vgrajenega pomnilnika, lahka in robustna zasnova za mobilno uporabo.

6. BrailleSense 6 Mini (HIMS)

Značilnosti: prenosna brajeva vrstica z 20 celicami, deluje kot samostojna naprava z operacijskim sistemom Android, možnosti povezljivosti prek Wi-Fi, Bluetooth in USB, vgrajene aplikacije za urejanje besedil, branje e-knjig, e-pošto in spletno brskanje.

Novi modeli brajevih vrstic prinašajo izboljšave v hitrosti, zanesljivosti in povezljivosti, kar omogoča slepim in slabovidnim uporabnikom bolj učinkovito in udobno branje ter delo z digitalnimi vsebinami.

Elektronske lupe

Na sejmu SightCity 2024 so bile predstavljene številne novosti na področju elektronskih lup, ki ponujajo izboljšano funkcionalnost in zmogljivost za slepe in slabovidne uporabnike. Tukaj je nekaj izmed najnovejših modelov in njihovih funkcij:

1. Vispero Ruby 10 HD

Značilnosti: 10-palčni zaslon na dotik z visoko ločljivostjo za jasno in ostro sliko, nastavljiva povečava od 2x do 24x, vgrajena kamera za zajemanje in shranjevanje slik, zmogljiva baterija za dolgotrajno uporabo na poti, povezljivost s televizorjem za ogled na večjem zaslonu.

2. Optelec Compact 10 HD

Značilnosti: 10-palčni zaslon na dotik s HD ločljivostjo, povečava do 30x, funkcija za delitev zaslona, ki omogoča prikazovanje več dokumentov hkrati, možnost priključitve na računalnik za uporabo kot zaslon, zložljiva zasnova za enostavno prenašanje.

3. HumanWare Explore 8

Značilnosti: 8-palčni zaslon na dotik z visoko ločljivostjo, nastavljiva povečava od 2x do 30x, funkcija zamrznitve slike za natančno pregledovanje, dvojni kameri za ogled na blizu in na daleč, kompaktna in lahka zasnova za mobilno uporabo.

4. Eschenbach Smartlux Digital

Značilnosti: 5-palčni zaslon z visoko ločljivostjo, povečava od 3x do 15x, funkcija zamrznitve slike in shranjevanje slik, nastavljiva svetlost zaslona in kontrast za udobno gledanje, ergonomična zasnova za enostavno držanje in uporabo.

5. Enhanced Vision Acrobat HD ultra

Značilnosti: prilagodljiv zaslon velikosti od 20 do 27 palcev, visokokakovostna HD kamera z nastavljivo povečavo, funkcija za daljinski nadzor in upravljanje, možnost priključitve na računalnik ali televizor, več načinov prikaza za prilagoditev različnim vidnim pogojem.

6. Rehan Electronics Looky 10

Značilnosti: 10-palčni zaslon z visoko ločljivostjo, povečava do 22x, vgrajena stojala za prosto uporabo na mizi, funkcija zamrznitve slike in možnost shranjevanja slik, vgrajeni zvočniki za glasovno vodenje in opisovanje.

Te novosti v elektronskih lupah ponujajo številne izboljšave, kot so večji in boljši zasloni, večja prilagodljivost povečave, dodatne funkcije za shranjevanje in pregledovanje slik ter izboljšana mobilnost in ergonomija. Vse te funkcionalnosti prispevajo k boljšemu in lažjemu dostopu do vizualnih informacij za slepe in slabovidne uporabnike.

Druge inovacije na področju tehnologij za slepe in slabovidne

Poleg novih modelov pametnih očal, aplikacij za pametne telefone, naprednih navigacijskih sistemov, brajevih vrstic in elektronskih lup so bile na sejmu predstavljene tudi druge inovacije na področju tehnologij za slepe in slabovidne. Tukaj je nekaj dodatnih novosti:

1. Pametni pripomočki za gospodinjstvo:

- Smart Oven Guard: naprava, ki uporablja senzorske tehnologije za spremljanje uporabe pečice in opozarjanje uporabnika na morebitne nevarnosti, kot so pozabljeni prižgani gorilniki.

- TactiMark: označevalci za gospodinjske aparate, ki omogočajo slepim in slabovidnim uporabnikom enostavnejšo uporabo in prepoznavanje funkcij na napravah, kot so pralni stroji, mikrovalovne peči in podobno.

2. Inovativni bralni pripomočki:

- ReadEasy Evolve: naprava, ki pretvori natisnjeno besedilo v govor. Enostavna za uporabo, z možnostjo prilagoditve hitrosti in glasnosti branja. Primerna za uporabo doma in na poti.

- OrCam Read: prenosni optični bralnik, ki prepozna besedilo in ga glasovno predvaja. Omogoča branje knjig, dokumentov in digitalnih zaslonov brez potrebe po internetni povezavi.

3. Naprave za spremljanje zdravja:

- Vision Buddy: naprava, zasnovana posebej za slepe in slabovidne uporabnike, ki omogoča spremljanje zdravstvenih podatkov, kot so krvni tlak, srčni utrip in ravni glukoze v krvi. Podatki so dostopni prek glasovnega vodenja in vizualnih signalov.

- Talking Glucose Meter: merilnik krvnega sladkorja, ki rezultate meri in glasovno predvaja, kar omogoča neodvisnost pri spremljanju ravni glukoze v krvi.

4. Izobraževalne in komunikacijske tehnologije:

- BrailleDoodle: inovativna naprava za učenje brajice, ki omogoča interaktivno in zabavno učenje skozi igro. Primerna za otroke in odrasle, ki želijo izboljšati svoje znanje brajice.

- Text-to-Speech Software: napredna programska oprema, ki pretvarja besedilo v govor v realnem času. Uporablja umetno inteligenco za naravno in tekoče branje besedil v več jezikih.

5. Pripomočki za šport in prosti čas:

- Sunu Band: ultrazvočna zapestnica, ki pomaga slepim in slabovidnim uporabnikom pri orientaciji in navigaciji. Z uporabo vibracij opozarja na bližnje ovire in pomaga pri varnejšem gibanju.

- eSight Go: nosljiva naprava za povečavo, zasnovana za športne aktivnosti. Omogoča uporabnikom, da se ukvarjajo s športom in drugimi prostimi dejavnostmi z izboljšanim vidom in večjo varnostjo.

6. Pripomoček, ki omogoča pretvorbo brajevega pisalnega stroja Perkins v tiskalnik, je znan kot BrailleMe ali Braille Translator. Ta naprava se poveže s standardnim brajevim pisalnim strojem, kot je Perkins Brailier, in omogoča tiskanje brajevih dokumentov iz digitalnih virov.

BrailleMe

BrailleMe je pripomoček, ki omogoča slepim in slabovidnim uporabnikom, da tiskajo brajevo besedilo s pomočjo standardnega brajevega pisalnega stroja. Ta naprava deluje v povezavi z brajevim pisalnim strojem, kot je Perkins Brailier, in omogoča enostavno in učinkovito tiskanje brajevih dokumentov.

Funkcije BrailleMe:

1. Povezljivost: mogoča povezavo z računalniki in mobilnimi napravami prek USB ali Bluetooth, integracija z bralnimi aplikacijami in programi za pretvorbo besedila v brajico.

2. Enostavna uporaba: uporabniki lahko vnesejo besedilo prek računalnika ali mobilne naprave, naprava pa ga pretvori v brajico in ga pošlje na Perkins Brailier za tiskanje.

Združljivost z različnimi operacijskimi sistemi, vključno z Windows, macOS in Android.

3. Mobilnost: prenosna zasnova omogoča enostavno prenašanje in uporabo kjerkoli, dolgotrajna baterija za tiskanje na poti, brez potrebe po stalni povezavi z električnim omrežjem.

Prednosti BrailleMe:

1. Dostopnost: omogoča slepim in slabovidnim uporabnikom enostavno tiskanje brajevih dokumentov iz digitalnih virov.

2. Uporabniška prijaznost: enostaven vmesnik za uporabo in povezljivost z različnimi napravami.

3. Fleksibilnost: združljivost s številnimi formati besedilnih dokumentov in aplikacijami za pretvorbo besedila v brajico.

BrailleMe je pomemben pripomoček za slepe in slabovidne uporabnike, saj jim omogoča enostavno tiskanje brajevih dokumentov, kar povečuje njihovo samostojnost in dostop do informacij.

7. Brajevi pisalni stroji in tiskalniki

Na sejmu so bili predstavljeni tudi brajevi pisalni stroji in printerji. Tu je nekaj najbolj znanih:

- Index BrailleBox V5

Značilnosti: visoka hitrost tiskanja, zmožnost tiskanja do 800 strani na uro, tiska na standardne papirne formate, omogoča dvostransko tiskanje (interpoint), povezljivost z različnimi operacijskimi sistemi prek USB in mrežnih povezav.

- ViewPlus Columbia 2

Značilnosti: kombinacija tiskanja brajice in črnila na isti strani, visoka natančnost in kakovost tiskanja, povezljivost prek USB, Ethernet in brezžično povezavo, enostavna uporaba z računalniškimi programi za pretvorbo besedila v brajico.

- Braillo 300 S2

Značilnosti: industrijski brajev tiskalnik za velike količine tiskanja, povezljivost prek mrežnih in serijskih priključkov, podpora za različne formate papirja in tiskanje grafike v brajici, zanesljiva in robustna zasnova za dolgotrajno uporabo.

Prednosti Braille embosserjev:

Samostojno delovanje: delujejo kot samostojni tiskalniki, ki pretvorijo digitalne dokumente v brajico; visoka natančnost: tiskanje natančnih brajevih znakov, kar zagotavlja berljivost in pravilnost besedil; hitrost tiskanja: primerni za hitro tiskanje velikih količin brajevih dokumentov; podpora za dvostransko tiskanje: mnogi modeli omogočajo tiskanje brajice na obe strani papirja, kar zmanjšuje porabo papirja.

Brajevi tiskalniki so ključni pripomočki za organizacije, izobraževalne ustanove in posameznike, ki potrebujejo redno tiskanje brajice. Omogočajo pretvorbo digitalnih dokumentov v brajico, kar je bistveno za dostopnost informacij za slepe in slabovidne osebe.

Opisane inovacije dopolnjujejo široko paleto tehnologij, predstavljenih na sejmu SightCity 2024, in prispevajo k izboljšanju kakovosti življenja slepih in slabovidnih oseb z raznolikimi in prilagojenimi rešitvami za različne potrebe.

Predlagam, da vsi, ki bi se radi seznanili z novostmi, predvsem pa jih v praksi tudi preizkusili, obvezno obiščete sejem, saj na enem mestu ponuja pripomočke za slepe in slabovidne. Predstavljeni pripomočki in rešitve pa so dejansko na razpolago za testiranje in seznanitev z njimi s strani usposobljenih in veščih ekip, ki vam znajo svetovati in vas usmeriti skladno z vašimi željami in potrebami.

Na vrh

Novičke s področja tehničnih pripomočkov: **testiranje pametnih očal, dostopni pametnih telefoni, vizualno in taktilno prilagojena merilna posoda, novi modeli predvajalnikov zvočnih zapisov**

Avtor: *Petra Derganc*, strokovna sodelavka za tehnične pripomočke na ZDSSS

V članku so predstavljene novosti na oddelku ZDSSS s področja tehničnih pripomočkov, vključno s testiranjem pametnih očal, ki slepim in slabovidnim omogočajo zaznavanje prostora z zvočnimi signali. Opisana je nova elektronska lupa, hibridni telefon s touch zaslonom in tipkovnico ter posodobljen telefon z aplikacijami za branje tekstov. Omenjeni so še prilagojena merilna posoda za tekočine in novi predvajalniki zvočnih zapisov z DAB+ in Bluetooth povezavo.

Pametna očala NIIRA

V aprilu 2024 sem prevzela področje tehničnih in medicinskih pripomočkov na ZDSSS in imela zelo pester začetek dela.

Testirali smo nova pametna očala NIIRA proizvajalca Eyesynth. Prosili smo 10 slepih in slabovidnih prostovoljcev, da se podajo na novo izkušnjo zaznavanja prostora. Očala so zasnovana tako, da so čimbolj udobna in preprosta za uporabo. Vsebujejo senzorsko enoto, leče, avdio sistem in enoto za upravljanje in procesiranje podob, ki je povezana z očali prek žice in jo lahko nosimo v manjši torbici. Prenos zvoka poteka prek kosti, tako da imamo neoviran sluh in z lahkoto slišimo tudi zvoke iz okolja. Prav tako prenos prek kosti ne slabša našega sluha, tudi če imamo nastavljeno glasnost na najvišjem nivoju. Že takoj na začetku testiranja smo vsi preizkuševalci opazili, da je enota za upravljanje in procesiranje podob kar velika. Zanimalo nas je, kakšne so možnosti za brezžično povezavo in morda celo povezavo s telefonom. Predstavniki Eyesynth so nam povedali, da je razlog velikosti te enote v izjemno zmogljivi bateriji, saj zdrži kar 11 ur! Vsekakor so tako očala res uporabna, saj jih lahko nosimo tudi na daljših pohodih ali opravkih. Najbolj pa nas je seveda zanimalo, kako delujejo, saj smo vsi imeli neke lastne predstave o njihovem delovanju. Lahko bi rekla, da očala delujejo na principu sonarja. Očala skenirajo našo okolico in nam prek zvočnega signala – šumenja sporočajo, kje v prostoru so ovire in kje ne. Če je ovira visoko, je zvok drugačen, kot če je nizko.

Skeniranje prostora za prepoznavo ovir lahko nastavimo dve stopnji in sicer »panoramic« in »tracking«; prvi zaznava celotno okolico, drugi pa zgolj en predmet. Globina zaznave je od 1 do 5 metrov. Tako se lahko prosto, brez spremstva sprehajamo po prostoru in izogibamo oviram.

Prva »vaja« je bila, da s pomočjo očal najdemo roko predstavnika in mu damo »petko«. Verjeli ali ne, vsi smo jo z lahkoto našli. Sama sem bila izjemno presenečena, da dejansko najdem in zadanem roko samo s pomočjo različnih šumov. Prav tako smo s pomočjo očal lahko poiskali rob mize, kozarec na mizi in podobno.

Uporabniki očal, ki jih testirajo že več kot eno leto, so pojasnili, da opazijo tudi razlike v zvoku med teksturami, torej ločijo stekleno steno od lesene ali pa betonske. Prav tako prek zvoka opazijo celo najmanjše detajle, kot je na primer sprememba frizure na osebi. Poleg funkcije gibanja po prostoru imamo tudi funkcijo opisovanja prostora. Prostor z očali »fotografiramo« in nato nam program opiše prostor. In to ne kar tako, očala vam bodo povedala tudi, če prostor »rahlo neurejen«, opiše osebo, ki sedi pred vami, pove, kaj je na mizi, in še marsikaj drugega. Na splošno smo bili vsi, ki smo jih testirali, izjemno presenečeni nad delovanjem.

To je izdelek, ki je v veliko pomoč pri samostojnosti slepe ali pa slabovidne osebe, je pa za poln izkoristek očal potrebno kar nekaj treninga. Ko smo se prvič podali na pot z očali, smo bili kar malo prevzeti nad količino novih informacij prek zvoka, oziroma nad novim načinom sporočanja. Predstavniki so nam povedali, da je za najboljši izkoristek potreben najprej trening, sprva v domačem okolju in nato tudi v zunanjem poznanem okolju, ko pa osvojimo delovanje, se z lahkoto podamo tudi v neznano, in to kar sami.

Dobrih plati teh očal je vsekakor veliko, sploh ker njihov razvoj poteka vzporedno z razvojem tehnologije; tako pričakujejo uporabo umetne inteligence, nadgradnjo očal s prepoznavo teksta, barv in bankovcev in seveda postopno zmanjševanje enote za upravljanje. Minus očal je morda to, da se je nanje res treba navaditi, jih redno uporabljati in trenirati, da dosežemo maksimalno zmogljivost. Zelo pa sem vesela, da bomo v kratkem na Zvezi pridobili ena očala, ki jih boste lahko prišli spoznat in testirati. Definitivno je to izdelek, na katerega smo lahko pozorni.

Novosti v ponudbi tehničnih pripomočkov na ZDSSS

Razširili smo tudi ponudbo tehničnih izdelkov, in sicer smo pridobili novo elektronsko lupo, proizvajalca Reinecker z imenom MANO 6. Je zelo priročna, lepo oblikovana in z možnostjo nastavljanja različnih kontrastov. Prav tako lahko določeno sliko »zamrzne«, povečava je velika in jasna. Tudi to lupo si lahko ogledate pri nas na Zvezi, v pisarni 45 - tehnični pripomočki. Je na voljo na vrednotnico.

Na testiranju smo imeli tudi nov telefon Kapsys Smart Vision 3, hibrid med pametnim telefonom s touch zaslonom in tipkovnico. Trenutno je še v fazi testiranja in nadgrajevanja, tako da vam več o tem telefonu povemo malce kasneje. Trenutno imamo o njem mešane občutke.

Hkrati pa smo navdušeni nad Blindshell Classic 2 telefonom, saj ga proizvajalci redno posodablajo in nadgrajujejo. Tokrat so ga nadgradili z že znano aplikacijo Be My Eyes in pa Envision AI, ki omogoča branje tekstov, tako lahko hitro preverimo ali imamo v roki dokument, ki ga potrebujemo, ali pa kaj drugega. Vsekakor vas bomo o novostih na Blindshell Classic 2 redno obveščali po naših kanalih, več o njem pa si lahko preberete na naši spletni strani.

Že nekaj časa pa je na voljo tudi nova vizualno in taktilno prilagojena merilna posoda za tekočine v angleškem in nemškem jeziku. Na voljo je tudi na vrednotnico.

Na področju pripomočkov ZZZS imamo prav tako novost, in sicer smo posodobili modele predvajalnikov zvočnih zapisov, tako imajo vsi modeli na voljo DAB+ in Bluetooth povezavo, prav tako smo zagotovili neprekinjeno dobavo za daljši čas.

Sejem SightCity v Nemčiji

Sejem SightCity 2024, največji evropski sejem pripomočkov in rešitev za slepe in slabovidne osebe, je potekal od 15. do 17. maja v Frankfurtu. Na dogodku se je zbralo več kot 140 razstavljalcev iz 24 držav, ki so predstavili najnovejše tehnologije in pripomočke za izboljšanje kakovosti življenja ljudi z okvaro vida. Dan smo preživeli v družbi razstavljalcev, ogledali smo si novosti in nadgradnje že poznanih pripomočkov. Med ogledom sejma so potekale zanimive razprave in predavanja. Na sejmu sem se udeležila sestankov z našimi dobavitelji in s potencialnimi dobavitelji, ki so bili zelo spodbudni. Utrdila sem tudi vezi z našimi stalnimi dobavitelji.

Zadnji dan smo z ogledom zaključili dvoinpoldnevni izlet in se odpravili nazaj proti Sloveniji. Čas smo si krajšali z druženjem, pretresanjem novosti, ki smo jih videli, in na koncu prišli do ugotovitve, da je bil ta strokovni izlet kljub veliko že znanih pripomočkov zelo dobrodošel. Vsekakor bi ogled sejma priporočala vsakomur, ki ima to možnost ter željo, preizkusiti katerikoli razstavljeni pripomoček.

[Na vrh](#)

MEDNARODNE NOVIČKE: Potrditev evropske kartice ugodnosti za invalide in evropske parkirne kartice, Madridska deklaracija, EBU sporočilo za javnost ob prihajajočih evropskih volitvah 2024, Smernice za zaposlovanje invalidov na EU ravni, La Huple deklaracija.

Avtorica: *Anja Uršič*

Poslanci Evropskega parlamenta so potrdili evropsko kartico za invalide in evropsko parkirno kartico za invalide.

Nova pravila, ki so bila sprejeta s 613 glasovi za, 7 proti in 11 vzdržanimi glasovi ter o katerih sta se že dogovorila Parlament in Svet, bodo uvedla evropsko kartico za invalide, da bi invalidom zagotovili enak dostop do prednostnih pogojev, kot so znižane ali ničelne vstopnine, prednostni dostop in dostop do rezerviranih parkirišč.

Obe kartici bosta imetnikom, njihovim spremljevalcem in živalim za pomoč omogočili dostop do večine enakih pogojev kot imetnikom nacionalnih kartic. Nova pravila bodo veljala le za kratkoročno bivanje, izjema pa bodo imetniki invalidskih izkaznic, ki se preselijo v drugo državo članico zaradi programa mobilnosti, kot je Erasmus+.

Evropska kartica ugodnosti za invalide bo izdana v fizični obliki in, ko bo na voljo, v digitalni obliki, njena izdaja in podaljšanje pa bosta brezplačna. Odvisno od države se lahko zaračunajo stroški zaradi izgube ali poškodbe kartice.

Evropska parkirna kartica za invalide bo izdana v fizični obliki. Države EU se spodbuja, da kartico izdajo tudi v digitalni obliki; lahko se odločijo za zaračunavanje pristojbin za upravne stroške izdaje in podaljšanja kartice.

Direktiva od držav EU in Komisije zahteva, da povečajo ozaveščenost državljanov o karticah, med drugim z vzpostavitvijo osrednje evropske spletne strani. To spletišče bo povezano z nacionalnimi spletišči in bo vsebovalo informacije o tem, kako pridobiti, uporabljati in podaljšati kartice, ter informacije o preferencialnih pogojih.

Parlament je s 607 glasovi za, 8 glasovi proti in 17 vzdržanimi podprl tudi začasni sporazum med Parlamentom in Svetom o razširitvi kartice EU za invalide in parkirne kartice na državljane tretjih držav, ki zakonito prebivajo v EU.

Ta predlog razširja obe kartici na državljane tretjih držav, ki zakonito prebivajo v državah članicah, vključno s prosilci za azil in osebami brez državljanstva ter njihovimi osebnimi asistenti, ne glede na njihovo državljanstvo.

Celotno direktivo si lahko preberete na spletni strani:

<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6272-2024-ADD-1/en/pdf>.

Vir: [https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-](https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20240419IPR20572/parliament-adopts-eu-wide-disability-and-parking-cards)

[room/20240419IPR20572/parliament-adopts-eu-wide-disability-and-parking-cards](https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20240419IPR20572/parliament-adopts-eu-wide-disability-and-parking-cards)

Madridska izjava

Uvod Evropska zveza slepih (EBU) meni, da je mednarodna mobilnost mladih invalidov pomemben poudarek njenega delovanja v prihodnjih letih. To je bila tema letne konference EBU 2023, ki je potekala od 6. do 8. novembra v Madridu v Španiji

z naslovom "Ljudje v gibanju: omogočiti, da bodo izobraževalne in poklicne izkušnje v tujini popolnoma vključujoče!", na kateri je bila sprejeta ta deklaracija. Organizacija EBU je trdno prepričana, da je mednarodna mobilnost slepih in slabovidnih oseb ključnega pomena za uresničevanje njihovih pravic, kot so navedene v Konvenciji Združenih narodov o pravicah invalidov, zlasti v členih 20 (osebna mobilnost), 24 (izobraževanje) in 27 (zaposlovanje), ter v Agendi za trajnostni razvoj do leta 2030, zlasti v cilju 4 (kakovostno izobraževanje), cilju 8 (dostojno delo in gospodarska rast) in cilju 10 (zmanjšanje neenakosti). Evropska unija financira priložnosti za mednarodno mobilnost na področju izobraževanja, usposabljanja in prostovoljstva v EU in zunaj nje. To so močni instrumenti, zlasti za invalide, za izboljšanje njihovega izobraževanja, delovnih spretnosti in opolnomočenja. Vendar so invalidi v teh programih še vedno premalo zastopani (približno 3 %). Deklaracija poudarja glavne ovire za mednarodno mobilnost slepih in slabovidnih, zlasti mladih, ter poziva k sprejetju številnih ukrepov.

Celotno deklaracijo si lahko preberete na spletni strani:

https://www.euroblind.org/sites/default/files/documents/declaration_madrid.pdf.

Vir: <http://www.euroblind.org/>

Izjava EBU za evropske volitve 2024

S to izjavo (na voljo tudi v dokumentu pdf) pozivamo kandidate in politične stranke iz vseh držav, naj v kampanji za evropske volitve 2024 in, če bodo izvoljeni, v naslednjih petih letih namenijo pozornost pričakovanjem slepih in slabovidnih v Evropi v skladu s Konvencijo ZN o pravicah invalidov. V dopolnilo manifestu Evropskega invalidskega foruma (zunanja povezava) na tem mestu izpostavljamo naših deset ključnih vprašanj, pri čemer poudarjamo vse večji pomen vključevanja oseb z okvaro vida v kontekstu staranja prebivalstva Unije.

Evropske volitve bi morale določiti standard za dostopno glasovanje, tj. dostopnost samega glasovanja (volilni postopki), volilnih informacij (sredstva in gradivo za volilno kampanjo, politične razprave, programi in spletne strani političnih strank) in dovoljnih postopkov (npr. mehanizmi za pritožbe) ter enakost pri pravici do kandidiranja. Pozdravili smo, da je Evropski parlament maja 2022 na lastno pobudo sprejel resolucijo za reformo volilne zakonodaje EU, ki, kar je pomembno, vključuje nov člen, ki zahteva ustrezne ukrepe za zagotovitev pravice invalidov do neodvisnega in tajnega glasovanja, proste izbire pomoči ter dostopnosti glasovanja po pošti in političnih kampanj. Pričakujemo, da bo nova skupščina še naprej pritiskala na Svet EU, naj sprejme to resolucijo, da bi na evropskih volitvah leta 2029 dosegli oprijemljiv napredek.

Celotno izjavo si lahko preberete na: <https://www.euroblind.org/campaigns-and-activities/current-campaigns/ebu-statement-european-elections-2024>

Vir: <http://www.euroblind.org/>

Evropsko jamstvo za zaposlovanje

Evropski invalidski forum ob mednarodnem dnevu delavcev in pred evropskimi volitvami poziva naslednji mandat k vzpostavitvi "evropskega jamstva za zaposlovanje invalidov in njihovo usposobljenost", ki bo spodbujalo kakovostno zaposlovanje invalidov.

Naše poročilo o pravici do dela za leto 2023 kaže, da so invalidi v Evropski uniji veliko pogostejše brezposelni ali premalo zaposleni. Le 51,3 % invalidov je zaposlenih v primerjavi s 75,6 % neinvalidov.

V naslednjem mandatu je treba te žalostne številke bistveno izboljšati z vzpostavitvijo tega "evropskega jamstva za zaposlovanje invalidov in njihovo usposobljenost". Jamstvo mora biti podprto z namenskim proračunom iz Evropskega socialnega sklada, da se zagotovi zaposlovanje na odprtem trgu dela, oblikovano mora biti po vzoru uspešnega jamstva za mlade in odprto mora biti za osebe, ki prejemajo nadomestilo za invalidnost, ter jim omogočiti, da to nadomestilo obdržijo, ko delajo, se usposablajo ali izobražujejo, ne sme imeti starostnih omejitev, dodeliti je treba sklop za pomoč pri zagotavljanju razumnih prilagoditev za osebe pri delu s tehnično in finančno podporo.

Jamstvo bi moralo poudarjati zaposlovanje na odprtem trgu dela. Izključiti bi moralo zaščitene delavnice, namenjene izključno invalidom, v katerih delavci nimajo pravnega statusa zaposlenih in niso plačani v skladu z zahtevami glede minimalne plače.

Yannis Vardakastanis, predsednik Evropskega invalidskega foruma, je dejal:

V Uniji pa to ni naša realnost, saj imamo invalidi pravico do dela, še več, naša pravica je, da imamo podporo, namestitve in dostopno okolje. Unija se mora zavezati, da bo zagotovila dostojno in kakovostno zaposlitev, za katero se je v preteklih letih borilo toliko ljudi.

Vir: <https://www.edf-feph.org/>

Izjava La Huple

EU in njene države članice so 16. aprila sprejele Deklaracijo iz La Huple o prihodnosti evropskega stebra socialnih pravic.

EDF pozdravlja poudarek, ki ga ta deklaracija namenja krepitvi strategije EU o pravicah invalidov in boljšemu vključevanju invalidskih vprašanj v politike EU.

Deklaracija iz La Huple je medinstitucionalna izjava, ki so jo podpisale institucije EU (Evropska komisija, Evropski parlament in Svet EU), socialni partnerji in civilna družba. Sprejeta je bila na konferenci na visoki ravni o evropskem stebru socialnih pravic, ki je bila organizirana v okviru belgijskega predsedovanja Svetu Evropske unije. Njegov namen je usmeriti program socialne politike EU za obdobje 2024-2029.

Posebej glede invalidnosti je v deklaraciji navedeno, da je treba "za spoštovanje in spodbujanje pravic invalidov v skladu s Konvencijo Združenih narodov o pravicah invalidov (UNCRPD) sprejeti nadaljnje ukrepe za vključitev vidika invalidnosti v vse politike EU in razviti ambiciozno drugo fazo strategije za pravice invalidov".

Izjavo si lahko preberete tukaj> <https://belgian-presidency.consilium.europa.eu/media/bj0adazv/declaration-finale.pdf>

Vir: <https://www.edf-feph.org/>

Na vrh